

Kšichž a polmėkaz

abo

Turkojo psched Dinom w lėcže 1683.

Spisak

Jan Wehla.

Budyšin.

Z nakładom Maćicy Serbskeje.

1883.

2

Kschiz a polmėkaz

abo

Turkojo psched Dinom w lėcze 1683.

Spisak

Jan Wehla.

Budyšin.

Z nakladom Maćicy Serbskeje.

1883.

~~~~~  
Matjeźnych spisow cziřto 74.  
~~~~~

56/8° 1718

I. Założki.

Štó njesnaje šwjateho šćenja, kotrež na 5. njedźelu po tšjoch kralach pišane steji? Našch šbóžnik Ješuš Khrystuš w tutym šćenju tač praji: „Zako pač ludžo spachu, pschińdže njepscheczal a našy njerjada bješ pschenžu.“ Wěsch ty tón wschelaki srošym, kiž je wobjaty w tychle słowach? Sedyn srošym dže na falschneho profetu, kiž je do šwěta stupił, so by Khrystušowe kralestwo do semje steptač. Haj, ludžo šu spali, sabhwschi teho kšutneho słowa: „Wachujće a modlcže šo, so do spytowanja njepschińdžacže.“ A tuž je šo njepscheczal wuwalič — njepscheczal Khrysta a jeho šwjateho kščiža. Bóh pač jeho pschikšadej wobarač njeje, so by šwět widził a čuč, kač šurowe Bože kšostanja šu, hdnyž pscheczimo Božemu słowu šo wušchi samkńjetej a wutrobny štwjerdnu.

* *

Sady Jerusalema k ranju won je tón kraj, š kotrehož šu tšjo kralojo do Bethlehema pschišchli. Tam je arabiška semja. Ta je dolhi a šchěroki kraj. Strony tam šu, hdžež nihdy kapka deshcžika nješapnje, hdžež pražate šlónzo stajnje na naše pššownišcžja šmali, hdžež šamjěntne morwe puščiny leža. A strony tam maja, podobne šahrodam Božim, hdžež te krašne wobradny rostu, kotrež tšjo kralojo do Bethlehema pschinješechu. Tež strony tam šu, kiž maja wonjate paštwy ša wowcži a howjasy škót, ša kšamele a šonje. A tychle stron je naj-

wjazy. Pať wjetsche dyžli Šerby, pať lědma poť tať
wulke wone tu a tam leža, podobne homolam, kiž na
šchěrofej pěšknizy tam a šem steja. To je tón kraj.

* *

A kajki je tam lud? Ty tola wo Abrahamje, Šaafu
a Jakubje wěšch? Wěšch šnano tež, kať šu woni přeći
a pódlu czahazy pastyrjo byli? Na nich podobni šu
hišcže dženska nimale wschitzy arabišy ludžo. Šzuli tu
jenu krajinu wupašli, pušcža šo dale. Byle bydlišcžo
njeje nicžo, dyžli šochory, koły a płachty. To wschitko
škotej na šhribjet škladu a wob dženi abo 2 abo 3 na
druhe pastwišcža czahnu. Tu šo te drjewnejška jako
kóšty na šhěži do šemje šbija, na nje šo tołšte šchlinzy wot
košminy šweža — a nowe bydlišcžo je hotowe. W tym
šo bydli a jě a lěha bješ stoła a blida a šoža, to wschitko
na wołmjanych płachtach, kiž šu na nahu šemju špšchě-
štrjewane. Š tajšeho twjerdeho žiwjenja wukhadža, šo je
tón lud kruty a jašny. Haj, tajki je, ale š tym hišcže
došcž prajene njeje. Šnajecže powješcž wo pastyrjach
Abrahama a Lota? Wěšcže jich šwady wo pastwišcža,
kiž mějachu najrješšchu trawu? Teho runja šwady hraja
a traja hacž na džensnišche dny. A žadyn pokojniš
Abraham njeje, kiž by jich jednať. Tež žadyn tych pasty-
rjow njeje bješ mjecža a hlebije. Tuž nastanu jednanja,
w kotrychž štaj šylnišchi mjecž a móznišcha hlebija š knješom.
A temu hišcže wšmicže, šo maju czasto š džiwjej šwěrinu
šatrašnu wójnu, hdyž šo jim hlódna do šadkow wala.
Š tajšeho žiwjenja wukhadža, šo je tón lud niž jeno kruty
a jašny, ale tež šhrobky do bitwy a šwucženy brónje.

II. Falšny profeta.

Na přenjeje stronje čitachmy, so je falschny profeta do swěta stupił, so by Khrystušowe kralestwo do semje steptał. Haj, wón je wo prawdže s jonym wustupom swětej na woczi stupił a tórujo schěroke rošmachi dobył. Prajili smy, so arabiske splahi s najwjetscha pod stanami abo zeltami bydla. Tu pschistajmy nětko, so maja tež někotre města. A w jonym s nich, w měsće Mečka, postany tón jebał a ludał. Wón wudawašče tu djabołsku kžu, so je k njemu Gabriel pschichoł, tón njebieski poboł, a jemu tu wěru do dusche dał, kiž je jenicžka wěrna a prawa. Přeni staw s njeje reka: „Jeno jedyn Bóh je, a Muhamed je jemu s profetu.“

Schtó pač je Muhamed? Bě to po našchim sbóžniku nimale schěscz lětstotkow. Tehdy sawostaji mekkaški měsčczan semrjewski synka se syrotu. Tón hólczez rekašče Abul Kasem Muhamed abo Mahomed. Drobnny kłopz pschińdže wón k staremu wujej, kiž běšče wikowač. Pschetupzy tamnych krajow pač czahaju na daloke wiki, druhdy pucze wob tydžen a dale. Pomysl šebi na ismaelitiskich muži, kiž jónu s tym kupjenym Josefom do Egiptowskeje jědžechu! Tón stary wuj bě teho runja czasto na dalokich prjecžkach, a tón wujš běšče s nim. Wón naroscze młodženž, a pschezo hišče wočoło czahajo šesna wón wjele krajow a ludow. Tak tež póhanow, židow a kšesczijanow šesna. Dokelž bě jašneje hłowy, bě bóršy jich wěrow a pschiwěrow šwědomy. Srudno je prajicž, so wón tež ani pola kšesczijanow pschesjenoscž czisteje wěry namakał njeje. Ludžo mějachu staj-

nicžto swady, cžlowjecžich bčudow a pšhistawkow dla. Seni cžwělowachu druhich wo wucžby, do kotrychž šo žadyn dohladał njebě, wo wucžby, kiž ma kšchescžijan jednorje wěricž ale niž wo nich mudrujo šudžicž, dokelež cžěmne wostanu, kaž dołho tu na semi šmy.

Muhamed šacžišny wšhitke wěry, tež kšchescžijansku, a šestaja wucžbu (islam) po šwojej hłowje, kaž jemu djaboł do wucha našhepta. My hižo widžachmy, šo přeni štaw jeho wucžby rěkašče: „Šeno jedyn Bóh je, a Muhamed je jemu š profetu.“ A tónle falschny profeta wucžesche dale: „Brawi po šmjercži pšchiindu do paradisa. Šucž do njeho je pał wuški kaž mjeczowe rěško, a lóžko šo š njeho do hele padnje. Šchtóž pał tu wěru š brónjemi roššchěrja, a pšchi tym š šmjercžu wuindže, šnješe šo runu šmuhu do paradisa.“

Wo předka namaka njewjele wěrzow. Šaj tón nowotař dyrbjesche cžeknyčž, dokelež jemu šamo tež pšhecželjo ša žiwjenjom džěchu. Ale ludžo w měsčze Medina kšilachu rady šedžbujó wuški na jeho ert, a pšchijachu w štóku jeho wěru (w lěcže 622, wot kotrohož Šslamžy lěta licža). Šo pał šo šta najbóle pšhes to, šo mějesche wón hładki a šłódku wustoj na to, kaž šo paradis pšchny a wješeły pšched myšle štaja.

III. Wójny wo swjaty křiž.

Šižo w přenich lěštotkach našheje žyrkwje našta waschnje pobožnych, šo do tych štronow cžahachu, kiž šu nam pšhes našheho šbóžnika lube a šwjate. Šo tydženje daloke pucže někotsižkuli pod nohi bjerjechu, dokelež jim wutroba njedašche měra, dóniž njeběchu šwjaty row

ſ woczomaj widželi, a ſahrodu Getsemane a hórku Golgata. Niz paſ jeno wohladow dla, — wjazy bě kóždemu wo to, ſo modlicž na městnach, hdžež je našch ſbóžnik ſo modliſ a ſa naſ krej pſchelaſ.

Něchtóžkuli paſ džěſche tajke pucže teje nadžije dla, ſo směje pſcheſ to pola Boha wjazy hnady. Teho dla bywachu ſyſy putnikow lěto a wjetsche. Dóniž běchu w tym kraju ſcheſczijenjo ſ knjeſom, běchu wſchitzy putnižy witani hoſcžo. Tež jaſo mějachu tam arabišyžy Iſlamžy móž, woſta tam derje doſcž. To paſ ſo po czaſach pſhecziſny, ſo bě to ſrudno a hroſno. Kraj pſchiúdze žadkawzam do rukow, pſchetož Arabjenjo pſchěhrachu knježſtwo na Turkow.

Schtó běchu Turkojo? Rubježnižy to běchu, muž pſchi mužy, jedyn kaž druhi. Njeje to žalostna zwólba? Zylíčki lud nicžo hač hrube rubježne paſmo! Lědy bě hólz macžeri ſ klna, dha jemu kón pod nohi ſajě, teſaſ na ledžby ſleczi a hlebija do horſhcže ſkoczi. A potom kaſachu jemu: „Doma je hlód. Huj, měj ſo do ſwěta won! A hdžež ſo dowaliſch, bjeſ! Schtož ſebi nahrabaſch, smějeſch. Schtož ſo czi ſapjera, temu puſhcž krej!“ Kaſ budžiſche hinaſ pſchiúcz mohlo, hač ſo to ludžiſto naſta, kotremuž běſche próza a džělo hanibna wěž, kotremuž běſche rubjenje nadobny ſkutk.

Hdže paſ mamy jich počatki pytacž? Hdže jich přenje ſydlisheča běchu, ſ kotrychž ſo woni do ſwěta rojachu? Sady kaſpiſkeho morja w Aſiji puſte a džiwje horišny ſteja. S tych ſu czi rubjerjo pſchiſchli, nadpadužy połodniſche kraje, w kotrychž je rjenischo bycž. Sa přenimi cžrjódami howrjachu cžrjódy po cžrjódach a

sbhwachu satraschne wójsko. To walesche ƚo s jeneho luda na druhi ƚaž torhazy sliw. Wschudže bjerjechu s mozu, a ludžom njewosta nicžo hacž k płaťanju woczi. Tyhle rubježnikow běchu wschelake splahi, tola jenož wobnohi jenicžkeho shtoma, a wschitke te hromady běchu Turkojo s mjenom. A tole jich mjeno lětasche prjedy nich, wschě pokojne ludy trascho a tyscho. A dale a dale howrjachu cžile ƚurowzy. S swojich pschibohow po nēcžim puschcžejo, pschijachu posdžischo islam abo Muhamedowu wěru.

Dale ƚo wichorjo dohnachu mjesty kanaanskeho ƚraja, a psches nje ƚo žoľmjo sedrěchu ƚraj Arabjanam s rukow. A tola běchu jim Arabjenjo ƚobuwěrzy jeneje wěry! Sdyž Turkojo hižo wěrybratram tať parja, ƚať budža wusnawarjow ƚwjateho kschiza cžwělowacž, ƚotsiž jich Muhameda sazpiwaja a hidža?

W nowodobytnym ƚraju te rapaki přeni raš na kschesczijanow srašychu. A wot tuteho cžaša — to je wjele stow lět — Turkojo saštali njejsu, ƚo na naš s moridłom sahanjecž. S najpřenja wbošy putnizy sa tym pschińdžechu, shto turkowske pyski a pasory ƚu. „Ssměšcheni, hanjeni, biczi a ranjeni, jeczi a sdrjeni a sabiczi ƚu!“ Tajke powjescže lětachu w 11. stotku psches wschitke ƚraje, ƚaž daloko ludy ƚo k naschemu sbóžnikej modlachu. Ludy južneje Europy ƚo snjemdrjene sebrachu a cžehnjechu s wójskami k ranju, Turkam te rubježne pasory wotcžecž a jich se ƚwjateho ƚraja wubicž, ƚo by tam sašo ƚwjaty kschiz s knjesom byl, jaťo w prjedawšich cžašach. Nětko pať stachu ƚo žaľostne krawne lijenzy. Abó shtó njewě, shtó ƚu cži kschizerjo abó kschizenjo byli? Shtó njesnaje wschelke te

jěsdy do šwjateho kraja? Šchtó njewě te wobrónjene
cžahi wo šwjaty kščiž? Šchtó njewidži w myšlach te
wójny wo šwjaty row? Na dwaj štokaj lět cžahachu
wójška wot šahada kónza do rańšeho kraja. Tocženy
worzel kušasche mužow, žiwjenje rubjo; kraje pijachu
cžlowjecžu krej, a rapacže ptaki formjachu šo na tkajatyh
cžěkach. Na dvě sczi lět šu wójška ša wójškami cžahaše,
šo bychu Turkow se šwjecženych měštnow wubili a wu-
hnali.

Alle podarmo běchu te lijeńzy křwě, podarmo šobu
tež psches to, šo kščižerjam jednota šhiny, a jich pschekora
šbi. Na wschěm pošledku — šrudno to prajicž! — tam
Turzy š knjesami wostachu. Šónu hórje to bě, hdyž jim
š teho do hłowy štupi, šo šu šylnišchi naš. Šim šo
w wutrobach šapyri wjecžiwa myšl. A woni šašadžichu
šebi tu šašadu: „Ščehńmy hacž do kónza krajow, a
pławmy konje pschi morju, kiž je na kónzu wjecžora! Ša-
hubjecž kščižowe ludy, špowalecž kščiže, nastajecž ša to
pókměšazow, šnamjenjow našcheje wěry: to je to, šchtož
šebi žada našch Allah a Muhamed, jeho profeta!“

IV. Janičar a spahi.

Ššched wulkim dubom tu stejišch, a dyrbišch jón po-
rubacž. Mašch drje šekeru w horschcži, ale jeno tu hłowu,
a žane toporo w njej. Tak dypašch a pacžišch, hacž tebi
krej š ruki cžecže, ale šo by dubiško porubaš, to budže
š cžěžka. Myšlišch šebi, tak hinaš by šebi šawjedš.
Wotmočtašch šebi hašosu wot teho šchtoma. To dže.
Potom naprawišch šebi toporo š njeje a šaklinišch je do

šekerneje hlowny. Nětko ty rubašch a rubašch, a hlaj, tón dub wali šo bóršy.

Šerbow kralestwo bě tajkile dub, a druge šlowjanske kralestwa: Bošhary, Bošnija a teho runjecza běchu podobne duby. Turzy je šnano njebychu nihdy pod nohi šwjergali, bychu-li šo jenicžzy šami na te kralestwa dali. Ale čžert jim š hele leštniwu radu do hlowny duny. Lěto wot lěta šidachu šo do ššesčžijanskich krajow, na Šričow a hiščeže radšcho na Ššerbow, a dobywachu šebi najkrucžišchich hólzow. Paš jich ša čžasanzow bjerizy, paš jich ša najatnych štaršchimaj wudrějo, mějachu jich bóršy wjele štow čžrjódow. Tuta ššesčžijanska šylna mlódzišna bě taš šwojemu narodej wotedrjena, a bu š leščžu abo tež š hrosu do islama jata. Najwjetšche čžrjódy běchu se ššerbsškeho šplaha.

My wěmy, šo je pščestupniš wěry najhóršchi nje-pščecžel šwojeje priedyšcheje wučžby, a ššurowniš wo tu, šotruž je pšchijaš. Na tym paš njebě Turkam doščž, šo š tajkim čžinjenjom jich wěra na wušnawarjach pšchiby. Čži dyrbjachu potom runje topora ša jich ššekery byčž. Pščeš to běšche jich šamyšl, ššesčžijanow šštomy š semi porubacž, hiščeže lóžšchi. Čži mlódzenzy, priedy ššesčžijanszy, dyrbjachu pošpochi šwuknyčž, taš šo hlód a lacžnota šnješe, taš šo na hołych honach nožuje a taš šo ššesčžijanskim ludžom žiwjenje rubi. Taš šbywachu woni šruty a ššurowny lud. A hdyž dowukli běchu, šo jim ša nich pšchiprawna šwjecžišna došta. Pšched ššultana a jeho ššurowzow woczomaj běchu to wulke ššwjatocžnošče. Wyššoki derwišch abo turkowski pop jich na ššrawne džěla žohnowašche a wołašche š hłošom: „Ššwěcž šo wašche woblicžo

stajnje! Šylna budź wascha pjasč a wótry wasch mjecž!
Wascha hlebija njepscheczalam štaženje nosch! Se šlawu
wěnzowani stupajcže pschezo!”

Š teho běchu woni cžinjeni a šwjecženi kónzowarjo
a šabiwarjo. Šim bě to wješely škutk, na hrožate bitwy
kaž na reje hicž, a to bě jim šwjecženy počžinš, wutupicž
wschitkich, kiž do šchiža wěrja. Šim bě mjeno janicžarojo
(t. r. nowi wojowarjo) date.

Dleje dweju lěštotkow šu janicžarojo na žylym
šwěcže najkmanišchi pěschzy byli, a šwoje šhorhowje nošyli
š jeneho dobycža k druhemu. Šultan paš, kiž šebi tajkich
trašchnikow stroji, rěšasche Murad I. To je tón Murad,
kiž je na Košowym Polu kralestwo Šserbow do křwě a
njerjada šteptaš (1389); to je tón Murad, kiž je pschi wješelu
dobyčža šdernuš pschēs ruku mlódeho jateho Šserba. Ale
tež po nim wostachu woni najkrucžišchi wojowarjo a wjazy,
hacž jedyn šerbski Ššokolowicž je š turkowskim wójwodu
byš a šušodne ludy na koscže raniš a hubiš.

Šašo mějachu Turkojo šatrašchnych pěšchkow, taš
štworichu šebi tež šatrašchnych jěšdnikow. Šašchi štarzy
hišcže wědža, kajzy šu rušowszy kosašojo byli: lóžzy a
šhwatliwi jěšdnizy na lecžiwym konju, š pišu husto wo
džen dale do přědka žyšeho wójšša. Šodobni jěšdnizy
běchu tež w turkowskim wójššu, ale niz tajšeje pěkneje
dušche. Špahi rěšachu jim. Šži po šadkach lětachu do
wschitkich štronow, rubjachu ludži a škót a palachu wšy
a pašechu konje w žitach.

Šanicžar a špahi — kajiš to rapacža dwojiza, šebi
pašory wótšjata na wschěch, kiž do Šhryšta wěrja!

V. Połmėsac nad Konstantinoplom.

Nětko mamy w Europje štyri kejžorstwa. Němske a rušowske, awstriske a turkowske. Štyri lětsotki do naš běšchtej jenož dvě: grichiske abo rańšo-romske a romsko-němske. Tam bě Konstantinopel abo Zarihród hłowne město, tudy pať dlějši czaš Win. Woběmaj hrožesche turkowski mjecz. Najbóle bě wón na grichiske móžnarstwo sahnaty, dofelž běšche to bližšche. Čehož běchu šo Grichojo dawno hižo bojeli, šo nětk sta. W nalěcžu 1453 spěwachu ptacžki a wonjachu sahrody a s njebjeskeje módriny hladašche šlónzo na kčžejaty kraj. Tu pschicžahny sultan Muhamed II. psched wrota Konstantinopla. Wón bě hižo bliže k nam wschelake kralestwa rošbiť a pod šebje storhať. Nětko šo naměri, šo by se želesnej nohu tež na šdónk grichiskeho kejžorstwa stupiť. Na hóržy psched městom rošwiny wón šhorhoj šalschneho profety. A hdžžkuli bě ta štajena, mějachu jeho šabiwarjo pschikaš, wschěch kšchčžennyh cžlowjekow moricž, hdžžkuli šo na nich dowalicž móhli. Tež bě šo sultan rocženje rocziť, šo nihdy nanihdy mjeczěj do nóžni njeda, doniž to město powrócziť njeje. Kaž jachlate wjelki na šadło, tať šastkowachu Turžy na město. Šacž runje šo Grichojo bėdžachu poruno lawam, šurowe hromady janicžarow pschemóchu jich. Te hoberske murje na kručchi džěchu. Na jedyn muriny šbyť štaji turkowski wulkońnes półmėšaz, to poľasmo šwojeho dobycža!

Kejžor Konstantin, šo s mjeczom hišcže do huscžiny njepschecželow waliwšchi, běšche jaťo šylniť cžestnu šmjercž dozpiť. Šsi dny pospóchi šakhadžachu nětko dobycžerjo

w tym skiwlatym měsće, jako bychu wrótne swěriska byli. To bě rubjeńza kubłow, lijeńza krowě a jimańza ludži, kiž buchů na pschedań jeczi. Wošrjedza města stejese najrjeńscha zyrkej wscheho kšesćizijanskeho swěta, zyrkej swjateje Sofije. Něhduschi kejžor Justinian, jeje natwarz, běsche tu twarjenje stajik, kiž bě wjele krašnišče Salomonoweho templa, a wón bě pschi jeje swjeczenju swołak: „Salomonje, ja bym nad tobu dobył!“ A nětko? Do teje swjatnizy cžehnjesche wjerch njewěrzow, na konju šedžo a želesnu heju w horschczi. S tej wón swjate kščiže a kemschaze šudobja na wołtarju rošbi a wołasche s hłošom: „Žadyn Bóh njeje hačž Allah, a Muhamed je jemu s profetu!“ S wyšokeje tšěchi bě tón blyšcžaty kščiž poražený, a hišcže džensnišchi džej hordži šo na jeho městnje šloty pošměšaz. Zarihród pač bu hłowne město ša Turkow, a Grichojo buchů jich šazpjene pšy.

IV. Přeni hrimot na Win.

Jene šlawneju kšesćizijanskeju móznařtwow bě na kónž. Turkam šo nětko dale bóle njelubjesche, šo kšesćizijanam hišcže jene kejžorstwo stej, šylnišče dyžli grichiske: mjenujžy romško-němske, jadro zyljeje Europy w tehdušchich lětach.

„Předy njedamy měra, hačž tole tež pod našche pódusche njeje! Šo Konstantinoplu Win! A mamy-li Win, dha mamy žiwot Europy a po tajkim žylu Europu. S hanibu špadaju potom wschě kščiže; pošměšazy steja potom wot šhadženja šlónza hačž tam, hdžež šo wone do morja khowa. Tuž tšchepotaj, Wino!

Nětko je na tebi rjad! Tschepotaj, kejžorski trónje! Turka cže kopnje na krowawe šmjecže!“ Tak Turkojo hordže powjedachu.

Me w tajkim nahlenju njesta šo to. Druhdy šo jedyn cžert na drugeho scžercži. Tak pschińdže tež žadławym Turkam. Druhe asiste ludžiska dachu šo do nich, a te nasadnje kraje kipjachu s krowju wot sabitych mužow a šmjerdžachu k njebju. Lědma běchu pak Turzy s nowa do wjercha pschischi, cžehnjechu woni na Win. Woblehnywschi to město, hrožachu je sahubicž, jako šu něhdy Romjenjo s Jerusalemom cžinili. Me Němzy, tehdy pschesjeni, sebrachu šo a dachu šo pschemo njewjedra do nich a wotbichu jich. To bě w lěcže 1529. Měr pak nje-pschińdže žadyn. Turkojo sahanjachu šo na Němzow, južnych Sšlowjanow, Polakow, Wuherjow a Rumunow pschezo sašo a sašo. Połdra sta lět trajachu wójny a to s wjetšcha na wuherškej semi, kiž lědma někať tych žadławzow psched mjesu džeržachu. Potom seschlacžiči šo tym hanjerjam kšičiža šlepischo dnyžli budžishe šebi ščto myšliť.

Lěšča pak dóńdže to lěto, šo staj wot teho cžaša runaj dwaj stotkaj lět nimo. Kať je to byťo, a ščto je šo staťo, wo tym rěcžmy w pschichodnym stawje.

VII. Tuhi k nowemu njewjedru.

Stawale turkowskich žołmow šo nihdže tak hacžike nejšbu, kaž na wuherškich abo hungerškich honach. Wuherške kralestwo haťle póšchtwórta stotka lět pod kejžorstwo škuscha. Prjedy pak mějachu Wuherjo šwojeho šamšneho kónowaneho krala, pod kotrehož knježstwo

tež wjele Słowjanow Błuschesche, wošebje Szerbow a Rhrowatow. Sich kralojo šu šo se šwojimi poddanami wjele króć s Turkami hobršy bili. W jenej jich wójnow s Turkami pošleni kral wo wěru a krónu žiwjenje wotby (1526) a na to tón kraj pod romsko-němskeho kejžora stupi. Tón pať mějesche pschišahu dacž, šo šo wuherškich prawišnow ani podótknyč nochze. Hižo wot lěta 1222 mějachu Wuherjo wobkrucžene prawo, šo šmédža šo wo-baracž, jelišo jim krajny wjerch wustawu šchiwi.

W lěće 1670 šo tam někotři wyšozy knježa pschecžiwu kejžorej škradžu šarocžichu, dokež njeběchu s pokojom s nim. Njejabzy wutaša pať šo tón potajny šlub, a tšjo wošebni semjenjo šhubichu hłowu psches dracžowški mjecž. Potom dyrbjesche zyly lud czerpicž, šchtož běchu někotři šhrěšchili. Kejžor jim bohota staji, zuseho knjesa, muža bjes šwědomja, hrubeho podtkóčerja. Štajhóršcho mějesche šo ewangeliški lud, dokež bě mjes tym najwjazy morkotanja bylo. Šwoboda wěry wudrě šo jim a protestantišy wušnarjo běchu š pschestupej honjeni. To tať daloko džěšche, šo předať Dobriza, 83 lět štary šchědžiwž, žiwjenje šhubi. Tuta našcha historiška wěrnoscž pať njedyrbi nišoho ranicž, hižo teho dla niz, šo je šnajome došcž, kať šu šamo kathišy duchowni pschecžiwu tajkim podtkóčžowanjam byli.

Tajke trapjenja abo podtkóčžowanja njeměchu šónza. A temu šchcžuwasche leštny a móžny šchcžuwať — fran-zóški kral. Tón šwitasche ša tym, kať by kejžorowe kraje róšdrěť, šebi najwjěšche kruchi šebrať a šo němskeho kejžora šcžiniť, njech tež Turkojo někotre kraje torhnu. Wěcžna haniba jemu! Wón bě tón šchcžuwať, kiž škradžu do wóhnja duchasche, šo bu ško hóršche.

Móhli ſo po tajkim dźiwacź, ſo ſo wicher ſpjeczenia ſbėhny? Se ſnano dźiwno, ſo ſo czi ſpjeczeljo ſtajachu, cźwilerjow wotbicź a wubicź? Zedyn wyſoki hrabia, ſmuźity Tefeli, bu w tej woborje ſ wjerchom, a wjele magnatow, to rėka najwjetſchich panow, a wulke cźrjody mjenſchich ſemjanow dźerźachu ſ nim. Ale jim ſamolutkim bė tola cźeźko, ſo ſylneho ſejźora wobrocź. Tuź hladachu po pomocy, a dóniź ſylniſcheje njewidźachu, dyźli ſ turkowskeje strony, hrabachu ſa tej.

To bė pomhadko hórſche, dyźli nuſa; to bė lėkarſtwo traſchne, pſcheſ kotreź ſo rucźiſcho ſemrje, dyźli pſcheſ khorobu ſamu! Turkojo, wſawſchi ſwoje pſchezo hotowe mjecze, pſchihnawſchi na pomoc, wubichu ſejźorſke wójſko do Nėmzow domoj.

Ale dobycza-pjeni njespoťojichu ſo nad tym. Šso po wſchej Wuherſkej ſoľmjo, ſbėhachu woni cźoľo na Nėmſku a druge kraje, woſebje na měſto Win. A jich wichorni jėdni tatarſkeho ſplaha a teź ſpahiojo lėtachu po cźrjodkach daloko do prėdka, na wſach traſcho, rubjo a morjo.

VIII. Win.

Win je wulcotne měſto. Nimo njeho ſoľmi ſo ſchėroka rėka Dunaj, a na nej je hibanja cźoľmow a łodźow. To je žiwj a wjeſeky pohlad. A poľnozy, po naſchim boku, jako teź ſ wjecźorneje strony ſbėhaju hory lėſate wjerchi; koľo woľoľo ſmėje ſo krajina plėdna a rjana, polow a ſahrodow, wſow a měſtacźkow poľna. W tych lėtach, wo kotrychź tudy powjedacź mamy, to

město hišcže nětčišcheje schěrje a dolhoty njebě, tola bě hižo doščz nahladne. Wošrjedža tych wjele stow kžěžow stejeschtaj hobrstaj twaraj, i nich šo wyšoko sběhajo. Jedyn bě wjelewofnaty hród a druhi bě hordosna zyrkej. Hród běšche tehdy a je hišcže nětko kejžorske bydlo, wulke a horde, zyrkej pak daloko schěroko šlawjena šwjatniza, kotrejež kamjentna wěža šo k njeju wyšoko proščzi, jena najwjetschich. Wona je šwjatemu Schčžěpanej šwjecžena, temu martrarjej, kiž je šwěru Khrystuša wušnowaš, hacž jeho i kamjenjemi šabili njejšu. Winjenjo tutejle zyrkwi i krotka rěčaju „dom“. Dale njeje pak bě hišcže tam na poš sta zyrkwjow a wjele kłóšctrow.

Šo starym waschnju wulkich městow běšche starj Win twjerdžisna, i tołstymi murjemi wyšoko wobdata, pšched kotrymiž hluboke hrjebje a nahle našypy wočoło džěchu. Š wonka nich bě hišcže wjele hrodžikow, domow pšychnych a statokow nahladnych, ša bohattyh Winjanow wješeke bydla. Šsnadnišche twarjenja stejachu wočoło nich. Tak běchu to žyke města pšched starym městom, wulke kaž Budyšchin je. A tychle pšchedměstow mējachu džěšacž. Win bě němškemu kejžorej šydlo, a pšchidwórskich knježich běchu tam šta, a tyšazy mašeho luda. Wón měješche ša Němzow pošnišchu wažnosčz, džyli nětko, došelž bě wón najwyschšche město ša wschě kraje a krajiki romsko-němškeho kejžora. Čzejiž bě Win, tak mēnješche šwět, teho běchu klucže do žylych Němzow.

Šohlejmy nětko hišcže maško na tehdušchi lud w tym měščze. Šajka to jěšdženža wosow a teptańža šoni, topot a šopot! Šajka to mjerwjenža pěšcheho luda! Šhwatajo kšelpajo jeni, a pošaku čžampajo drušy! Šow pšychni

knjesojo na rejwathch konjoch, tam debjene knjenje w noschennych budkach. Jow brjuchaty bohacžk so muži, tu stradawy žebrjač stuleny khodži, tam wołaty pschedawač jako njetopyr jěsdži. Jow w masanym kaftanje žid, tam w dołhim kabacže mnich. Tu czrjódki spěšchnych studentow, tam rjady wojerškeho luda. Jow Zygán, tu Němz, jow Madžar, tu Čzech, jow Polak, tu Włoch. A w kajkich rěczach jim jasyki rěczachu! To bě, kaž pola babylonskeho tórma: po němsku a čžěsku, po južno-šerbsku a włósku, po schpansku, madžarsku, tež po franzósku a schtó wě kač hewač. Mjes mužskim ludom wjertolachu so žónske: spěwarčki, kělerčki, nutrne kemscherčki, wjerczate knježny, tež hubjene žónske. To so wschitko tač kufasche, kaž so w mrowišcžu mjerwi. S žyła Winjanam jara na hry a sabawy džěsche, na dobre jědže a picža. Dobreho mjaša bě na došč, a tunjeho wina tač wjele, so so tež khudžinkam dóndže. To bě Win, a na tón sběhachu Turkojo brón. Winjenjo wědžachu šnadž, so nasdala wójnske njewjedro hríma, ale schto dha wo to? Wschaf lothringški wójwoda Korla, wubjerny wojowač, Turkam s napshecža steji! „Wón je s wójskom želesna murja, a wo tu rošbodu šebi čži běšmani nopy!“ Tola, wy kłasní! waš jeba šekharny duch!

IX. Tři pobočne nadpady Turkow.

Šdže šu te lubošne čžašy, hdžež stadka a stadlescha na honach khodžachu, wješeke seleneje pastwy? Šdže šu wostače lěta, hdžež pastyrjo pschi kěčku abo pod schtomom šedžo na pišhcželi hrájachu, so so jich radostne hłošy

do klinkota wowzkow pschelinachu? W tehdomnych czařach, wo kotrychž ƚo tudy powjeda, běchu pastwiřcza wulke, a tež wschudže wschě pastwiřcza poľne.

W jenyh tucžnych dolinach řesady Wina ƚo jónu řadka řlódkeje trawiny řadowachu. Pšhipoľdnje bě, a pastyrjo běchu ƚo řeschli, ƚo bychu w hromadže wobjeda jědli. Schtó móhl ƚo dźiwacž, ƚo žana druha rořmoľwa mješ nimi njebě, hacž jeno wo Turkach a řařo wo Turkach?

„Hólzy“, řanjeře řchědžiwy řtarž, „řwarnuj nař Wóh! Wi je pšchezo tař, ƚo te hěľře řraholzy tež hacž do nařchich řtronow pšchilecza.“

„„Ale řař je to tola móžno!““ pšchistaji wowcžerřki mľodženz. „„Njeřřu nam haľle wcžera žygani, ř Wuherřřeje pšchischedřchi powjedali, ƚo ƚo te turkowske cžerty jenož 5 dnjom pucza daloko wot nař roja? A řwěrja-li ƚo řrocžele bliže, jich nařche wóřřka tař do řemje řbija, ƚo ř tych njeduchow ani jedyn žiwy njewuńdže.““

„Móľ řynko, ty brjedžiš, řaž wěřch. řa tych běřmanow do drobna řnaju. Woni ƚo roja, ty prawje prajiřch.“

* * *

Pišćel juska, piřci,
Cygan kózlo driřci.
Juhu! domoj-khowanka!
Tykanc, tón so směje,
Winko krej nam hrěje.
Cyľa wjes je wjesela!

A poľdnju řa Winom maju tóľhdy prjedy nař žně. řař bě tež w tym turkowskim ľěcže 1683. A žně běchu bohate byľe, a po tajřim běchu tež, řabywřchi hrožatnych

Turkow, domojkhowanſki a fermuſchki rjane. Byrnjež ſo njewěrzoſow njewjedro cźmiſo, wſchaſo bėchu prėnje blyſki a hrimotne raſy hiſchcže daloſo — daloſo.

„Srudobu mėcž, je cžaſa doſcž“, prajachu woni, „hdyž ſo hubjenſtwo pſchede wſu ſhmuri. A najebacž Win! Tam je hewaſ džen wote dnja fermuſch. Njech tam to ludžatko pytnje, kaſ njefermuſch cžini. Pſchińdže-li na ſto, dha pónďžemy na pomož muž jaſo muž.“ Tak ſebi mudrowachu — a tón tamniſchi ludžik ma ſpėſchnu a wjeſeku frej. „A ſchto njechali hiſchcže dženſa wjeſeli pobycž?“ prajachu dale. „Naſajtra dyrbja cži najrjeńſchi hólzy do brónje, daloſo precž, dokelž kejžor wjazy a wjazy wojaſow trjeba. Schtó dha wě, ſchtó ſo jónu ſaſ wróczi, a hdy ſo ſaſ wróczi, kajki ſaſ pſchińdže?“

„Nėſchpor je nimo“, wołachu druſy, „a wobjed bė ſchwarny, a ſlónčžko hiſchcže nihdy rjenišcho ſwėcžiko njeje!“

„Porjedžej, tóczka! Skicžej ſtudłeho winka!“

„Pſchpicž tebi na ſtrowjo, luba ty moja!“

„„Na twoje ſobu, najrjeńſchi mój!““

„A nėtko do reji! — Piſchcžele piſchcža a kóſlata driſchcža! Holadri! Such!“ — —

Popołdnju bėžeſche cžėrwjene wino — a wjecžor cžecžėſche cžėrwjena frej. Popołdnju palachu płomjeſchka w žiſkach — a wjecžor žerjechu płómjenja wjeſ.

Pomniſch ſnano, mój wujo, ſo bė hdyžkuli njebjó pola waſ cžiſte a módre, a naſdala ſ wjecžornym kónzu njebjėſ ſo ſhmurna mrócžakka ſtupi? Pomniſch, ſo džachu: „To njewjedro, ſabywſchi naſ, deleka po holi pónďže?“ A pomniſch, ſo njejabzy ſ módriny bleſnu a wrjeſnu, a płómjo ſpóžera domy?

Szónzo běšče hižo tójhdy sa horu dele, ale temu wješelu šwjatofa njebě. „Hej stari njech džeja a špja! My młodžišna dđeržmy reje do běleho ranja!“ — — Ale w štoku wudyri šatrašchny kónz. Šchtyri tych lětatych turtowskich pašmow běchu šo š cžichim kopytom pschivlakke, a dyrichu nětko w přědku a šady, na prawo a lěwo na wješ a pschede wšu na wješešy lud.

* * *

Bamž bě š Roma šwojim kšchescžijanam pschikafú daš, šo by mělo wsche šwětne wješele šastacž, šo bychu měle pokutne prozešije cžahacž, a wschitkón lud, niški kaž wyšoki, dyrbjal w šwjatnizach njebjěša wo pomoz pschecžiwu njewěrzam prošycž.

Šo pucžu psches lěš cžehnišche tajki modlerški cžah. Tón špěwany šhěrlušch šmahowasche šo še šchtominy k módrinje horje. Mužške a žónške hložy jene š druhimi džěchu bluke a jašne, jako by na kemschach pišchcžele hraš.

Duchowny knješ wufrocži po lěšowej drošy mješ hona won, a ša nim drušy duchowni džěchu, a mužojo, šwjate kšchiže a žyrtwinski šhorhowje wyšoko dđeržo. Ša nimi štupašche bješ kónza rjad modlerškich ludži. Šo běchu starzy a młodženzy, maczerje a młode holicža. Šich nutrne špěwy jim š wutrobow k njebjěšam džěchu.

Ššched tym špěwatym cžahom šteješche hórka, a na jeje šchěrošim šhribjecže šo wulžyšchny kšchiž k njebjěšam prošcžesche. Šod njón šo najštaršchi duchowny štupi. Š njemu šo cži drušy duchowni wótzojo a tež cži kšchižnoscherjo šestupachu. Šud paš šo na šoko šriadowa, na prawizy mužški, na lěwizy žónški.

Zako běchu krótko wotpocžnyli, saklincža kemšchazy swóncžk, a wšchitkón lud poklaka šo nutrny, woblicža na duchownych wobrocžejo. Boža šlužba šo pocža. Pošorne próstwy a pokutne šluby štapachu k njeju, šo by šo Bóh luby Anješ šmiliš a tych žadławnych njewěršow šahubiš. Š njeješow dele hladajše Bože škóncžko š pšhecželny m woblicžom na tu modleršku šyku. Našady tuteho šwjatocžneho měštna šteješche dołhi šchěroki lěš. Ššamo šchmrěki šběhachu wobnohi k njeju, kaž modlate rufi, nutrnje na wutrobny-jimate špěwy pošluchajzy. — —

Njejabzy šebra šo š teho šadneho lěša kaž wucže wot wjelšow. Š běda! Šětajo šurachu na šonjoch cžrjódki a cžrjódy hrošnych brodacžow še šchmrěšow won, „Allah! Allah! Allah!“ wujo a rujo, w horšchčžach hrožate piki a napjate próki.

Zakož šo hobrški had wokoło jašojzy šwiše, šo by ju škamaš, taš šwoblětachu nadpadnišy tu hórku. Šajše to horješka ššiki a šchtrěki! Šajši to wrěšchčž! — Šdajmy šo teho, šo bychmy chžyli hladacž, šajša šakhadženža to by. —

Krótko bě trašo, a žyša šyša tych wobohich ššchecžijanow bě jata. Šži žadławzy jich šwjajšnych pšched šobu š pikami šakajo cžerjachu jašo k řešanju ššót, na wiki do dala wotšal, wotšal š šrwaweše hórki, hđžež morjeni mužojo ležachu, kiž běchu š woboru žiwjenje dali.

X. Bojazny wotjězd.

Žnijowška tuha šmalešche kraj, a wutrobna tuha šmalešche Winjanam dušchu. Šžemne powještwa po měsčže

fhodžachu. Konjazy pschetupzy, šo s Wuherskeje wró-
cziwšchi, powjedachu we wschitkich forczmach, kaš Turkojo
czahnu, naměrjeni na Win, a jeno wo někotre dny hišcže
sady. Džen wote dnja jěsdžachu wošy počne wošebneho
luda s wrotami nuts. A hdyž šo šchtó woprašča,
s wotkal dha šu, rěkašče pschezo:

„To šu czěkanzy s Wuherskeje, kiž tudy pschebytk a
wukhow pytaju psched turkowskim mjeczom!“

Wo dnjo a w nozy hanjachu počli na konjoch jedyn
po druhim s wrotami nuts. W škóku to do hrodu kejžora
džěšče. Tu wotedawachu listy, a woblicža pschidwórskich
knježich buchů džěn a mutnišče. Bjes džywa po tym, šo
šo tajka njewěsta hrosa počža měšcžanow jimacž.

A hlejczje! Wojeński hetman po znyhm měšcže pišk-
rjow rošěšča. Šži na hašach šapiškachu. A hdyž lud
s domow na hašu wuběža, hladajo, šchtó šo to ma,
wołachu wołarjo kejžorski wukaš:

„Achori a šłabi dyrbja nasajtra s města! Wotšal
dyrbja tež žony a džěczi! Šchtóž nima jědže na někotre
njedžele, šebjer šo s nimi! Wšchitzy do brónje njekmani
dyrbja na kraj won! Šchtóž šo paš do brónje hodži,
nješmě s wrotami won!“

Kajke to stróžele po měšcže létachu! Kajke to šolena
šhabłate, a woblicža blěde! Kajke to štyški wutrobny rěšachu!
Kajke to tu a tam nutrne próstwy: „Šesušo, pomhaj nam
hubjenym ludžom! Ššwjata Marija, prošča ša naš!“

* * *

To bě šedmy džěn julija rano. Šiški trompetow a
buboty bubonow psched hrodom hrajachu, jašo by na
šwašy šchło. Na hašach štejachu wulzy a mali, nastajejo

wuschi a wuwalejo woczi. Tu pschicžahny wojerški czah
s kejžoroweho dwora. Wo předka pšchkow hromada
stupasche; sa nimi pomaku cžehnjesche rjetomaš jěsbnych.
Nětko pschińdžechu puschene konje, horde šo snoschujo
psched křytymi wosami, w kotrychž šo kejžor a pschidwórszy
kņeža na prjecžki wjesechu. Sa nimi pschińdžechu wošebne
budki, w kotrychž křiry kņežski lud noscha. W předku a
sadku kóždeje budki bě cžeczaty kón, dwaj konjej pať ju
na pašach nješeschtaj, a sa nej kņjenje a kņežny a džěczi
tych kņežich. Wo bokomaj na konjoch a klinkotaty ch mulach
pacholi a panszy šlužobnizy jěchachu, w puschnych draštach
a šwěczatej bróni. Sady pať křřachu wulzyschne wosy,
do wyšoka poľne wscheje móžneje pschiprawy, křřuž kņežske
šlódke žiwjenje žada. Wosy sa wosami, nimale bjes kónza
rjad. A na posledk cžehnjesche šašo wojerška šyła.

Někotryžkuli tych hladarjow mějesche morkot w duschi
a morkot na jashku.

„Tu widžimy nětko, kať wjele mamy šo na to
wošebne ludžisko spusčczecž!“

„Njeje to phi a haniba, nasche křřale šašlužene
šchěšnaši šabicž, hdyž dobry cžas hraje, a w nusy a
štrasche šo wotwjescž kaž nažrany tkhór?“

„Wo ludowych paštyrjach bachtaja pschezo. Njech
dha pošaza nětko, kať prawi paštyrjo psched wjelkami
šadleschka woborja a dyrbjeli tež žiwjenje ša wowzy
dacž!“ Ale te šwarje šastachu bórny, dokeľž šylsy do
woczow stupachu.

Šlej, po wschěch hašach a haškach mjelesche šo křřudy
a hubjeny lud. Šhablate wowki a štuleni džědojo wa-
czachu šo ša wojerškim czahom. Ž brěmjeschkom pod pažu

abo na ramjenju s brěmjenjom wjedźechu sa ruku wrěšcźate džeczi. Tu nješechu khorich na nošydkach nimo, a tam wjesechu bėdneho na karje s města. Žane pišmo te srudobne wohlady dopišacz njewě, kiž tu hladarjam psched woczi pschińdźechu.

Na wjele srudneho mamy hišcźe hladacz, ta wobrocźmy bylsojtej woczi na druhu stronu! Tym wobohim czěkanzam pschejmy miłe słoncžo na pucz a k wjeczoru šwěcźate hwěžki a hospodne domy! Šo wě, so mějesche na tajkim dnju wscho džěkanje šwjatof.

Wěšcźenjo na hašach a torhoschczach w kopizach stejo, rěczachu wo tym, sčto traschneho pschińdže. Ženych tschapešche hrosa, a drusy byljachu šebi smužiku duschu.

„D fajka to bėda“, šastona jedyn židžany krawz, „tejkole wojakow s kejžorom precž! Městowe murje ta drjehke a hrjebje ta šłabe! Šichi přenim nasfaku Turkow je kónž!“

„„Dulej džě blabu!““ šawoła pichotny kowar. „„Njewěsch, so je nasch pschichodny wojerški knješ najšławnišchi bylnik? Šrabja Starhemberg je czasto došč widžecz dawaf, so jemu žadyn njepšhecžel njesteji, a byrnje s czertom šlub wo pomoz czinjeny mē! A wschafo nam hišcźe žadyn njewěrz pólměšacz k do woczow njethka! Njech jeno pschińdu! Njech bodu te šłobite czělzy wo nasche murje, hacž šebi rohiška wotbodu! Witacz jich chzemy, so jim woheń a worzl do hlowny pryška, abo so psched městom šdernu, abo šo rujo a wujo na wotšalcžělcžkanje šnješu!““

„To je wscho derje“, šanješe pjekarški pomocnik, „wo djašu džecz šo jim dyrbi, pschińduli na Win. Me

šcto potom, je-li naš na doľho woblehnu, šo ani šchcěpjo muſi njemóže do měšta nuts? Šcto potom, hdyž khlěba pócžnjemy tradacž? Hlód je šuromy njepšhecžel, runje kaž turkowski mjecž. Ša wěm, šo leža na wjele kobjach hromady muſi. Ale tych hubow je wjele, kiž kóždžicžki džen ša khlěbom džeja. A pjecža hišcže žyše tyšazy wojašow do měšta pšicžahnu!"

„„Kaš““, šatorhnu jeho řešniški towařš, „„hdyž budže š řešanju škót na pošlenju cžařku, a šušchene mjašo na pošleni dórkk? Še šhibjenžu khlěba njepóndže doľho. Mamy-li šo na krej a na košcže bicž, trjebamy mjaša, kiž wutka do košcži dawa!““

Tu pocža nadobny mlóđenz, po drašcže student: „Nicžo nam njebudže, hólzy! Wo žyrobu njemějmy stracha! Wjele štow wošow poľnicžkich pizy š měštu šem jědže. Ša šym dženša nimo nich na konju hnaš. Rnjesh biškop Kolonicž š Noweho Wina šcžele nam wulžyšchnje wjele pšche hlód. Hižo dženš wjecžor nam pšchiwjesu mušu a pšchicžerja mjašneho škotu na doľhi cžaš. Prjedy hacž to na pošlenju šhibu pšchińdže, mamy pomoz še wšchitkich Němžow a š druhich krajow. Potom njech Turkojo pšchĩndu! My a našche pomozne wójška čžemy tych pšcheměnkow škušacž, kaž by cžert do šchfóřzow biš.“

„„Mój šyno““, pšchĩstaji na to šchěđžimy mnich, kiž bě hacž dotal mjelcžo po boku štejaš, „„šdajmy šo tajkichle šhróbolnych šłowow! Něchajmy šabycž, šo bychmy šabwšchi Boha najšterje šhubjeni byli. Pjecža howri šo na naš wšchón turkowski šwět. Tcho dla prošchmy štajnje a pšchezo wo njebjesku pomoz. Ša pomoz je hižo w šařarsku jónu tych póhanow wotbiša. A bješ njeje njepóndže nihdy!“

„Ale tež šlabuški ludžik skutkuje wulzy, jeli jemu pomoz
s wyšoka pschindže!““

XI. Njemdriše swarje.

Bože šlónčžo bě dósčžo, ale w měsće mješ ludom
njoběšche wječorny měr. Wšchě forcžmy běchu počne nje-
měrných hosći, mudrowatých pschi winje šedžo. S nowa
a wospjet s nowa šo wołasche wo tym, kaš blisko Turkojo
šu, hacž tola wo prawdže na město pschicžahnu, hacž šo
jich Winjenjo woboru, doniž pomozny njesměja, kejko šche-
scžijanow šo na pomoz hotuja, hacž s njeprawdu njeje,
šo je knježerstwo cžekło. Sa wšchěmi blidami pijachu
wjazy hacž hewaš, a do hłowy stupate winko budžesche haru.

W jenej forcžmje blisko zyrkwje běšche šo měsčcžan
na pošcžen šynyl, kiž mějesche najbóle pscherěšny hłóš.
Pschi nim sa blidom šedžesche kopiza muži, pošluchajo
na jeho šapaze šłowa.

„Šchtó dha tón šwaricžel je?“ prašchachu šo někotři
hosćo blisko pschi durjemi šedžo. „„To je Bórski, našch
lěkar s Mirocžiz Cžech““, forcžmarša džesche, „„hewaš tu
šedži kaž němny. Ale hdyž jemu mjeršanje psches hłowu
jěšdži, lěta jemu wjertliwy jasyl. Wón je wšchaš wustojny
knješ a šhudym wjele dobrotow cžini. Šedžbujcže džě!“

„Njeje to s cžertom“, hrimašche Bórski, „wuherskich
kezarjom trapicž, šo šebi nejšu hinajšej rady, hacž šo
Turku na pomoz wołaju? Njeje to s hanibu sa naš, šo
našchi zyrkwini knježa jich šrwawnišcho drěja, hacž šurowy
Turka? Šchtó dha nam našcžuwa kejžora štajnje a
špóchi, šchtó pohanja jeho šahodnu dušchu, šo by s wóhnjom

a krowju kezarstwo sdušył? Njejsu to jesuiczi? A njeje to s hrěchom, so jim knješ kejzor poškufchnje wuſchi poſkicža? Njeje to k hněwu, džen wote dnja widžecž a škufchecž, kač so wón s tajkim lehnidkom helcži! — Wſche cžo so se Židami pleńcža, kiž tola Jeſuſa hanja? Njejsu cži lutherszy tola tež ludžo porno nam? Abó njeſpěwaju woni wótcženafch s nami? Njemodla so s nami k naſchemu ſbóžnikej ſobu? Brajcze, kajkeje ſchiwdy nam cžinja?" — Tak rěčješche a na dobo ſaſta.

Nahle bě ſtary wojak s durjemi ſakrocžik a je ſa ſobu ſapraſnył, so zyla ſtwa ſarža. Njemdry a ſurowje ſwarjo ſtupi wón k přenjemu blidu. S pjaſcžu wo blido dyri, so ſchleńzy klinkajo ſkačachu. „Kajka ſmija je tebe do woczow kuſka?" ſawoła korežmar.

A tón ſwarz wrěſkaſche po jſtwje: „„Čžertow tu mamy! Turzy tu ſu! Přeni jich jeſdnych ſu s wječžora widženi byli. A pońnozy won ſu so na horu hnali, a nětko so kłóſchtr na Wyſej Horje pali. Ščěroke plómjenja nózne njebeſa cžerwjene cžinja!““

„Dha ma kžěžor k kłóchanju ſwěžu, a pohoncž njeſmoli pucža!“ ſawoła jedyn s tych ſwarzow.

Wſchitzy pač dopiwſchi wino so w ſkoſu ſebrachu k hladanju won, a korežma bě na dobo přoſna.

XII. Khroblivy přijězd.

Ludowy paſtyr bě wucžeka pytał a nočzysche so se ſamſnymaj ruſomaj wo ſtadło bėdžicž a ſa nje žiwjenje wažicž. Wodajmy jemu! Wón njebě ani rodženy ani wucženy wojak. A s wjetſcha wſchitzy cži knježa bėchu

jeho po spóchi wabili, so by so do dalscheho města psche-
šydlił, a by wustojnym wójwodam na puczu njebył, a
by do krajow po pomozu wołał, a by tež jich židžane
žiwjeńczko sobu se stracha wšał.

Alle druhi pastyr sjewi so sa to, dobry a šwěrnny
a křobky. Dawno hižo běšče wón pschihotow hladał,
so by Winjanam žiwnosće nawosyč dáł. Hdyž so
nětko dohlada, so je čaš tu, skasa wón se wschitkich stron
wjese stów wosow, a wosy sa wosami jědžechu k Winu.
Te wjesechu khlěba a žita a muki a šusčeneho mjaša.
Sa nimi čěrjachu hončžojo čěrjody na čěrjody tucžneho
skotu: howjadka, šwinje a wowzy. To bě sa měščcžanski
lud a tež sa wojakow sobu, so móhli so tradanja wobrocž
a so jich hlód njeby smotał. Dwazytki wosow nješechu
čzwizy a šudy dobreho wina, so móhli so wobornizy po
mucžatych bitwach kšewicž a šylnicž. To wschitko běchu
s najwjetscha dary jenicžkoho muža.

A šchtó dha bě tón wótcžinz a dobrocžel? Wón
njebě kral a žadyn wjelmožny wjerch. To bě tón hižo
spomnjeny duchowny knješ, biskop w měscze, kiž Nłowy
Win (Neustadt) rěka, Leopold Kolonicž s mjenom, ro-
dženy semjan se šerbško-křowatiskeje semjanskeje šwójby,
kiž bě so do Šchtyrškeje pschešydlika. Sa młode lěta
běšče wón s wyschkom wojakow był, a hižo w prjedaw-
šich wójnach Turkam s mjeczom na hlowny pišał, šchtó
kruty a křobky Šerb rěka.

Se wschěch najrjeńšcha panicžka bě jemu tehdy s nje-
wjestu byla. A niz jeno to, so běšče s rjanotku debjena
pschemo róžow a lilijow. S najrjeńškej debišnu bě ji
pózcžywa miłotna dušcha. Hdyž wona s hrodu křodžesche,

do wjeskow dele, lěkowacž khorych, našycžecž hlódných, wozjewacž nahich, sdašce šo wona tym wobohim jasne njebjeske šwjecžo. Ale krótko do jeju kwaša běšce ju šmjertny jandžel kofchił a ju se šwěta donješt do njebjeskeho raja. Temu nawoženi bě to wutrobu tať pschesčło, šo bě šo wojerštwa wšdať. Do duchownych sčedschi dozpi wón, dofelž bě khmanoty počny, bórny wyšoki rjad a běšce nětko khwaleny biskop. Hdnyž bě přenju mrócžakfu turkowskeho njewjedra pytnył, běšce na tym, šo by kšchescžijanam wšchě móžne podpjery napravjať. Wón šwojich wošadnych horliwje nucžesce, šo bychu wopory dawali, kažkuli móža: žito, wino a škót, šlěbro a škoto. Šo bychu to šwólnišcho cžinili, štupi šo wón jaťo najprěńšchi a najbohatšchi daricžel. Šswoje dofhody wón wšchitke šdawa a šchtož mějesce hotowych pjenješ, a nicžo nješkhowa šbytkne hacž knihi a draštu a konja. Na tym šo njespočojiwšchi, pschińdže šobu do Wina, šo by kuty wošrjedža strachoty stejo wustojnje radžil a k woborje nucžil. Turkowskim wucham pať bě hrošno psched jeho mjenom. Posdžišcho budžemy widžecž, kažki wón šylny škutkowar bě, a šrosymimy, šchto je Starhemberg měnił, hdnyž je po wotbicžu nadběhow kejžorej rjekł: „Win by šjimany ležal, njeby-li tu Kolonicž byl. Žadyn psches njeho njeje!“ Tež dohladamy šo, psche cžo je Čžorny Mustafa šabiwarjam kašal: „Kolonicž dyrbi žimy pschede mnje pschińcž. Njemorčže jeho! Ša šam čžu to želesne hlówisťo wotcžecž. Přjedy mi njebudže derje, doniž jeho krej mi wotmjecža nješapa!“

XIII. Njewjedro čehnje.

Blisko bě swjedzen swjateho Jakuba. W našich Sserbach khodzachu wěsiki po polach a kochachu liczka swawjatym kłótkam. Džeczatom kłodzachu čžěchnje, a kruschwiny lubjachu mjedojte plody, a džeczi počasowachu šebi, kaš šo jakubnizy žoćza a š hałožkow šmėja. Wočoło Wina a k Wuherškej won běchu žně hižo nimo, a wóczkate schčerniščza hladachu k šmalatemu šlónzu. Wbohim ludžiczkam paš tam žana domkhowanka njebě. Šich spłóschene wóczka šo k ranju won stajachu, hdžež dyrbjachu hladacz, kaš šo džen wote dnja našdala kuri a kadži. Wědome běšche jim, šo tón kur a kad, kiž šo k njebjěšam walesche, wot palatych žnjow a palatych wšow čžehnje. Šim dyrkafche wutroba, hdnyž bě jim wěšte, šo šapaleršzy Turkojo, tež na jich žně a šydliščza pšchiindu, šapalne plomjenja w horščezach, žahacz a palicz šlomjane domy a wušknjene šnopy. Š dališich stronow tu čžekarjo buch, a bóršy šo počzachu mjerwicž, pšched šobu mějizy rujaty škót a ša nim na wofach, šchtož běchu wot smachow khwatajo naczišćacz móhli. Mješ škotom a wješkom kšelpachu placzite žony a wrěščzate džeczi. Še čžekate čžrijody noščachu strožele do wšchitkich wšow a wješkow, kotrež bliže pšched Winom běchu. Naštrožane wšy šběhachu šo. Šsobu šhrabawšchi nadobu, draby a šadla, wjelež bě móžno, wostajiwšchi wótzneje tšěchi, šo torhachu wotšal, tórujo k temu wulkemu měštu, a nimo njeho khwatajo do krajin won, kiž dale k wjecžoru leža.

Wulki čžaš paš bě, šo šo na čžeki dachu. Šdyž njewjedra čžahnu, šo š wichorom druhdy wot mrofoty

w přědku mrócžakſki torhnu, a po njebju tam a ſem jěſdža, runjecža kraholzam, kotrež ſa rubiſnu lecža. Tak wottorhowachu ſo w přědku turkowſkeho wójſka tu a tam paſma. Na wětrownych konjoch ſuwachu ſo te lětate wuſuwy, po wſbach a pucžach a njepucžach jachlo. Woni běchu tym ſadniſchim czětarijam wſchudže ſa pjatu, ſ hlebiju kałajo k ſmjerczi, ſ mjeczom rubajo hłowu a je wjaſajo k ſedkam. Szlónzo ſmaleſche hněwne. Jako wjele mil ſchěroka ſczěna waleſche ſo proch k njebju a poſaſowaſche ſ tym, ſo ſo wulzyſchne hromady teptajo bliža. Semja ſtonaſche hróſbna pod ſtopami wulkeho wójſka a pod kopytami tyžazow koni.

Hromady džiwich mužiwow nawalowachu ſo; to bjese wſcheho pſcheſtacža džeſche, jedyn rjetomaſ ſa druhim. Na přědku jěchaſche tatarſki lud, do woczow khmurny, ſ brónjemi proſty, ſkaženje wěſchcžo. Sa nimi czowſbachu turkowſzy jěſdniſojo, ſpahiojo ſ mjenom, na hrajatych konjoch, w pyſchnych piſanych draſtach, hlebije wyſoko dđeržo. To bě, jako by ſwětlojty ſchěroki lěſ wot worzlownych žerdžow do přědka ſchumił. Potom kroczachu janiczarojo, tuczi žaloftni wójnarjo, to želeſne žro wſchěch turkowſkich pěſchlow: ſchwarne nahladne mužiwka, wot wjedra a ſlónza do woczow ſmahnjene, w dołhich kabatach, w horſhczi dołhe cžežke muſkety, ſa paſom drobniſchu tſělbu a nožiſka, wjetſche wulkich rěſniſkich noži. Kóžde to mužiwko kracžeſche tajke, jako by zyku brónjernju njeſlo. To njedozpěwaſche žaneho kónza. W ſlónzu blyſkotachu ſo wyſche jich hłowow ſkote pólměſacžki. Naſche regimenty maju khorhojnikow, kiž khorhoje pſchi wójſku noſcha. Turzy pať mějachu jeno jenicžku wulku

řhorhoj se seleneje židy, kiž řhorhoj profety rěkařche. Hdžež a hdyž ta ťtajena machny, tam žana hnada njebě, ani ťa řłabeho džeđa, ani ťa džečžo, kiž hiřcheže rodzene njebě. Dale pař hiřcheže njebeřche řobu. Sa druge řhorhoje mejachu Turkojo žerdki. Te nořchachu na wjerřchřu řłoty pořmeřacžř. A pod nim řo bimbařche přchibita řonjaza wopuřch, druhdy tež wjazy hacž jena. To džeřche po tym, hacž bě pařcha, to rěka: nawjedniř pařma wojakow, bóle niřki abo bóle wyřoři řnjeř. Hiřcheže přchežo řo ťa jenym pařchu po druhim mróczele janicžarow walachu. To bě podobne wulkej wodže, řotraž po želesnej řymje, hdyž je řněh a lód rořtał, řchřruty ťa řchřrutami wala, a řo ř rěki přcheř brjohi na wjeřku howri.

Řo dořhim přchicžahu tupotachu jeřdnizy řařo, džiwje njeřnate narody, řchřto wě ř řajřich dalokich puřcžinow a řtepow, hrořneho woblicža, podžiwneje drařty, na řpěřch=nych řonjoch. Wopřjedža cžrjódow lampachu dwazecžirohate přchahi. To běchu wulkowidłate wořy, řotrež te řanony cžeňjechu, kiž dyrbjachu na wbohi Win želesne řkažidła pryřřlacž.

Řanonarjo, tež pěřchzy a jeřdni běchu přchi řoždej řanonje, a mjeř nimi jeřdni Franžořojo řobu. Traž řo ty prařchesh: řchřto tola cži tudy řu? ř wotřal tola přchiřdu? řchřto tola cži mjeř Turkami chzedža? Daj řebi ř řrudobje prařicž: řchř je řchřeřcžijanski řral turkowskemu řultanej póřřtał, řo bychu jeho artilleriju rořwucžowali, řař ma woheń a řmjercž na řchřeřcžijanski wbohi lud truřřlacž a pryřřlacž. A řchřto bě řón hjeřbóžny wjerch? To bě Ludwig řchřthrnaty, ř řralom w Franžořkej, ř tym přchi=menom hordy: „Řajbóle řchřeřcžijanski wjerch!“ Dořho bě

traſo, prjedyžli mějachu te wulzyſchne cžiſſa tſělbiſkow kónz.

Nětko ſo pſchitaſa wſchelaki kužmocht a bjeſ rjada bobrija. Njewólnizy (ſklawojo), bruni a cžorni, wjedžechu ſkót. To běchu kónje a mule, wóſſy a wulke kamele, kotrež ſo je wſcheho ſkotu wyſoko ſběhachn. Wſchitke te ſkoczata běchu połnicžke brēmjenjow, wałow, měchow, a kaſhcžow. Njeſ nimi kyrkachu woſy, tež khopate połne. To cžehniſche wſchitkón cžehnity ſkót, kajkiž jeno je móžny: woły a krowy, kónje a wóſſy. Wódla wjedžechu njewólnizy, ſ dalokjeje Afriki kupjeni, jedyn tač cžorny kaž druhi, druge kamele. Tym běchu na khibjetach wyſoke budki a hětki pſchipaſane, abo tež na bokach wyſoke kaſhcže. Te běchu jara ſeſawiſchane, ſo by žane wofo do nich pohladnyč njemohle. Glej pſchikožnizy a žónſke ſedžachu w nich, kotrež chžychu paſchojo ſobu do lěhwa měčž.

Saſo a ſaſo nowe mrócžele ludžiſkow ſlědowachu. To njebě wſcho lud, kiž kulki ſ pulverom tſěla, ale cži njeſechu proki a kłoki, ſchipy a dołhe hlebije, kiž w horſhcži džeržane cžlowjeſa pſchetolu, a hlebije krotke, kiž cžiſſane cžlowjeſa pſchetſěla. Tež mějachu handžar a kinžal, jatagan, džerid a druge mordarſke pſchiprawy wſchelakich cžinkow a mjenow, ſa kotrež — Bohu džak — Sserbjo nimamy žaneho mjena, dokež jich nihdy widželi njeſmy. Wſchě te ſatraſchne moridla džěchu jenicžko na to, do ſwjateho kſchiza wěryatych ludži kałacž a cžecž, tſělecž, reſacž a rubacž! Štó te ſłobite ludy wſchě mjenowacž wě a wſchitke kraje, ſ kotrychž cži ſkažerjo běchu? Wot rečow Nila a Eufrata ſem, wot horow Ararat, Libanon a Sinai, wot brjohow cžerwjeneho, cžorneho a morweho

morja, se syriskich a egiptowskich runinow, kaž tež s libijskich a arabskich puščzinow běchu te šurowe splahi. Wšitke pať běchu jenicžeje myšle: Khrystuša zyrkej sabubicz, kščiže do blóta spowalecž, wšchudže połměřazow nastajecž, tych sabicž, kotsiž jich wěru nochzeja pschijecž — a pschi tym wulkeje rubisny dobycž.

XIV. Woblehnjenje.

W saúdženym stawje bě widžecž, kažte šo czišcženzy a mrowjenzy na město Win cžahnu. Na murjach stejo, na tšěchach a na tórmach hladachu Winjenjo, kažte šo njesbožne njewjedro kuri a žołmi. Šim chzyšče šo šdacž, šo šo zhyš šwět póhanow bliži a wala, kaž njemdre howrijate morjo. Kať by nam bylo, bychmy-li šobu na murjach hladarjo byli? Měni šnadž něchtó, šo bě nětko bóršy pschicžahow kónz? Šdyž na šymu hawrony cžahnu, dha psched wulkim cžahom šadleščka lecža. Tym runjecža běchu te cžrjódžiška, kiž běchu dósčke. Ša nimi šnowachu wójška ša wójškami wjele dnjow ša šobu. Wěšcže traž, kažta hromada jedyn tyřaz wojašow je? Šow bě tych tyřazow tejšo, šo bychu šo džen hašo džen wot žnjów hacž po hodžoch šcžahowacž měke, budžichu-li wšchědnje po jenym tyřazu šchke. A kejšo bě muži w měsčze, kiž dyrbjachu Turkow nawale hacžicž a wotbicž? Wuwucženych wojašow bě jeno tejšo, šo bě na jeneho něšcto štow Turkow. Šchtó chzył šo džiwcž, šo někomužkuli pocžachu wložny na hłowje štawacž a někotrymžkuli wutrobny ržachu? Še šnano džiwno, hdyž bojašne myšle pocžachu šchericž a nablašne pschiwěry do mošhow štupacž? Šchtó wě, kať

běchu bładne praje a baje do luda pschischke, so to wschitko s kuslanjom dže. Sultanowa macz je pjecza najhórscha kuskarńicza zylého swěta. Ta pjecza skuslany wowš do cžorneho jěsora šypa, so schtož je po jenyum sornu, scžini šo pěschť, schtož pať šo po dwěmaj sornomaj džerži, to nastanje jěsdny. Njedyrbjesche tež to šnadnišchim měščcžanam wutrobny muczicž, so bě wschón wjeršchny lud wotšal? Njewěmy šnadž, so bě kejžor mješ přenimi byť, kiž běchu šo na prjecžki měli? Njewěmy tež, so bě bohaty wošebny lud do dala scžěkať, šobu šhrabawšchi najlěpšchu dobu? Wjele knježich hrodow a statokow stejesche prošnych. Šeno wojazy běchu w měščcže a měščcžanow šnadnišche šplahi, mnichojo tež a šhrobli studencži a njewjele žónškich a džěcži.

Tola na wulke šbože bě cžeknjeny kejžor šakit a woboru psches wschěch šhmanemu wicžasej do rukow dať. Šrabja Starhemberg běšche marschal, psches kotrehož njebě, kiž ani njemiťny psched žanyu štrachom. Ša dołhe dny dozpečchu turkowske docžahi tónza, a šapocža bycž, jako by nawalne morjo pošlenje pschitoki do kraja šwalako. Tola šo pschezo hišcže kužmochty šnowachu: s pulverom wošy a s šhlěbom a muřu, a štadla řěšneho škotu. Šchtó budže tón duch, kiž wschitku tu motazu šchmatańzu do rjada šprawi?

Sultan, turkowski kejžor, bě doma w šwojej žónkarńi wostať. Ale kaž Šebukaďnezar, ašyriski kral, Šoloferneša jónu, tať běšche Sultan traschneho wójwodu poškať, kiž řěkašche Čžorny Mustafa, po turkowskej řěcži Kara Mustafa. Temu hladašche s wocži woheń a šmjercž, a schtož wón kašasche, njebě tež ničžo hačž woheń a šmjercž. Šeho wuštojnej hłowje bě wěšte, so teho města w jenyum na-

státu njesměje. Wsmimny hiščcže k temu, so běchu jeho lětaczi jěcharjo wschelafich czěkanzow jeli. S tych wón pať s dobrym pať se slym wukluka, sčtó so w měsće na njeho méri a kať jemu wo frej a wo koscže póúdzje. Pšchistajmy dale, so Mustafa sa pšcheradne powjescže wulke pjenjesh sadži. A — skorženo Bohu! — namałowachu so tajzy s Judaschoweje schlachty, kotsiž, s města so puščcziwšchi, jemu pšcheradu noschachu, kajka šurowa wita wa na njeho cžaťa. Ssnano to tydženje traje, prjednyžli twjerdžišnu pod nohi stepta, prjednyžli s wěže šwjateho Schčžěpana šwjaty kšchiž srašy a na teho městno snamjo poľměšaza staji.

Tuž wón sudy kšchipizy lěhwo napravicz da, kolo wokolo Wina, tola tať daloko wot murjow, so do lěhwa došahnyčž žanej kanonje móžno njeběšche. Sta tyšazy rukow hibachu so, a bórny hladašche šlónzo na bješčónčzne rjady hětow a stanow abo zeltow, kiž so w schěrošim wokruhu sběhachu. Na šhorhojnych žerdkach so s lěhwa skote poľměšazy šwěczachu, schčžerjo so na kšchiže měščcžanskich žyrkwjow, a niže nich konjaze wopušche hrajachu, kiž s wěššikom wječlujo bimbajo lětachu. Tu a tam stejachu pšchne a wobšchěrne stany sa pašchow, a pščeš wschě hordžesche so Mustafowj stan, poľny pychi a krašy. Pšchi nim stejeschche budka, s kotrejež maške wuhladki džěchu. Ta bě na nošyďla pšhibita, a pšchi nejstajnje někotši noscherjo stejachu, młodženzy šylni a šhwatni, kiž dyrbjachu Mustafu nošyčž, hdyž chžyšche na bitwiščcžu roškašy dawacž. So pať njemohke kulki abo tež kuliskow kručy do njeho lětacž, běšche šebi ju s plazami želeša wobkowacž dať. To bě czorny šcherjaty kaščcž. Pšchi-

póbla pŕŕŕhni kónjerjo ſtejachu, dźeržo na židžanych wufdach najrjeŕŕŕche kónje, (kralojo maja jenož lédma tajkich), ſo bychu jeho ſ wíchorom noŕnyke, hdźežkuli ſo jemu dolecžicž ſechze.

Wulžyſchna mnohoſcž ludžiſkow trjebaſche wobſchérne léhwo, kotrež tajkeho roſmacha naby, ſo hodžiny daloko do ſchérje dźeſche, a žanemu wócžku njebeſche móžno, ſo by wot přédkownych rjadow do naſadnych doſahnyč móhlo. Š wonka tuteho móžneho kruha jěchachu Tatarjo, runjecža djaſam po wŕbach a wjeſkach, rubjo ludži a ſkót, a cžuſchlo a wuwalejo wocži, hacž ſchižowe ludy Winej pomozy njenjeſu.

Ššo rocžo a ſakrujo beſche Muſtafa rucže a w ſkoku wſcho do rjada ſeſtajecž dał. Ta motata mochtanža beſche k rjadu a k měru. Alamate buchawy ſtejachu hrožo, a franžoſky artilleriſtojo, kiž bechu tola tež ſe ſwjatej ſchcženizu ſchcženi, wucžachu Turkow, kať ſo najlěpje měri, najbóle ſchłodži, jandželam najwjazy ſrudoby a ſatanam najwjazy wjeſela cžini. Še ſnano ſchtó, kiž ſebi myſli, ſo nětko Turkojo hnydom na měſto pocžerja, ſo ſhrabnywſchi rěblow ſo na murje ſdrapaju? Přjednyžli bychu měſtowe naſypy dohnali, bychu ſwaleni byli kaž ſywy, hdnyž ſu wot krupow ſbite. Glej na murjach twjerdžiſny, na wſchitkch hrjebjach a woborſkich tórmach cžakachu poſne kanony. Kanonarjo ſtejachu póbla ſe žahlym ſapalaťom w horſchcži, a rjady hotowych pėſchťow ſ pjetnjenej tšělbú. Tak khrobli hacž Turkojo bechu a dobyčža lacžni, ſo tola nochzychu po nahim polu runu ſmuhu na měſto hnaćž. Ale kať dha ſechzedža ſo ſbližicž?

XV. Podryw a překop.

Mustafa bě, lědoma psched Win dojěwšchi, zylke mrowjeńzy luda do roboty sahnał. Šmorcžo dobywachu šo do semje nuts. W želešnej robocze dyrbjachu łopacz a šypacz a rycz. Kilop a motyła, łopacz a šekerz džěłachu kaž njembre. Psches pola, psches łufi jako tež spody polow a łufow pod semju nutska džěšche to jachlo. Njebě žane pschestacze, niz jeno wo dnjo ale tež po zylkych nozach, a šakraczi hancžojo s krjudami rubachu, hdy by šo žadyn roboczan srunał, šo by wodnychnyč chzynł. To běšche tajki šufot a hibot, jako bychy milliony knotow na pschemo toczili. Tuczi rhyerjo a łoparjo mějachy dwojaki pschikaš. Šeni rubachu hluboše pucze, šo móhl Mustafa wojakow njesatsělanych pod město wjesč. Tehodla njeńdžechy porunych šmuhach, ale wijachy šeklaty kruch k lěwizy, kruch k prawizy, šo měšhczenjo widželi njebychy, hdy a kaš šo te nawale hotuja. To běchy te nadběžne hrjebje. Drusy džěłachu pod semju khody, jako šo mysche a knoty pod semju tocža. Čzi dobywachu šo runu šmuhu na město, haj chzynchu šamo pod murje a woborne natwary pschińč, a bylo-li móžno, hač pod město nuts. Š kónza tych podrywow budžeja hromady półvera šypacz, šo bychy je šapalicz móhli, hdyž pschihódnny wokomiš pschińdže, šo na kruchi spryska, šchtož wysche nich šteji: murje a domy, zyrkwje a wschitkón wobornny natwar. To běchy te roštsělně podrywy, kotrymž miny rěłaju. Dleje a dale žerichy šo te hrjebje a podrywy k městu. Posdžišcho do drobna šhonimy, kaš Winjenjo teho runjecža wo dnjo a w nozy pschihoty hotujo twjerdžisnu twjerdžachy, šo bychy

stali a trali, a šo tych kažerjow wobróli. Šdžežkuli šo tufny, šo žadyn turkowski robotnik kopa a ryje, tam tež s města kulisko prašny. A wjele stow tych roboczjanow padašce krawych.

Ale šchto běšce to Mustafafej wo to? Spadachu sta, dha buchu tyšazy ša nich do prózy a strachoty hnate. Wšchať měješce šurownik luda nadošć a pšchedošć. Byrnje tyšazy krawili a šdernyli, jeno šo wón škerje a lěpje na město pasory pšchestrje. Šeho artillerija pšchi tym tež njeběšce kroma. Na město počachu kule s buchawow křač. Te jadra poražowachu wobornikow na murjach a rošražowachu tšechi na domach a zyrkwjach a šapalowachu wóhnje.

Kať dołho wutraje šawrjeny Win? Še Belial wšchitkich kšchesczjanow šašlepiť, šo šwojim bratram na pomoc njeńdu? Win je podobny wowčerńi, počnej wowčeho škotu, na kotryž šo torhate wjelki pať wot spody ryja, pať na tšechu šćaczu, šo bychu pšches tšechu pšchischli. Wowčer pať horjeka šteji — tón wojeřski kašaczel Starhemberg — a s palazym wokom ša pomozu hlada. Budže wón pšchezo podarmo hladacž?

XVI. Woborne naprawy.

Bamžej we Romje bě šatrach wo zyrkej, a rady chzynšce wón špomozny byč, kaž daloko jeho móž došahšce. Šeho dla ščelešce na wofach počne šudžiki pjenješ ša wójska, kotrež dyrbjachu krej a žiwjenje ša zyrkej wažicž. Dokelž jemu na myšlach bě, šo po duchu pomoz najbóle šylni a napina, a šo bješ božeje pomozy druha wšcha pomoz k ničomiu njeje, wuda wón wufas, šo ma šo po

wšchëm kšchesczianskim šwěcže swonicž a modlicž, so maja prozešije kšhodžicž a spēwacž a šwjatu Mariju a wšchitkich šwjatych na pomoc prošycž. Tuž k wječoru kóždeho dnja wofoło kšchesczich swony swonjachu na wšchěch žyrk-wjach a swónžach. Šklošy tych swonow, šo s jeneje wošady do drugej lijo, škoržachu k njeju a wołachu w hnujatyh synkach, so chžyl Bóh luby Šnješ pomhacž. Na to šo wšchitkón lud šklafa, doma a wonka, a panywšchi dele šo modlesche. Tak kšlafnychu šo wowčer psched šwojim stadkom, ratař sa pluhom, semjan pschi konju, jěšdžer šo wošrjedža dróhi pschi wosu, knježa a knjenje wošrjedž pucža wustupiwschi s woša šklafachu šo. A horžyšne modlitwy štupachu se wšchěch tych dušchow. Tajšele modlitwow do njeja-štpicže njebě paš jenicžko pola katholickeho luda. Tež ewangelški lud prošesche Boga, so by šo šmilil a kšchesczianskim ludam k pomogy byl. — —

Bóh paš bě hižo s pomozu pschischoł. Niz so by s njeješ tych škažerjow spalil abo jich šnano se šurowym njewjedrom šabil. Wón woboržam mudreho ducha špožči a jim šmužitú wutrobu da, wysškam a poniškim wojakam. Starhemberg mějesche pod šobu šhlu, kiž bě wšchaš pschecziwo nješměrnym hromadam Turkow šnadnušcha horška. Ale cži wojazy běchu kručzi a kšrobli kaž lawy. Woni hižo běchu, pod jeho kšorhoju wojujo, wjazorych dohycžow dozpěli. Tuž žiwjachu dowěru k njemu. Wón běšche tež najnižšchemu wojakej pschecželny wótz, kiž šo sa kóždeho stara. Tuž jeho tež lubowachu. Šdžež paš šo lubošč a dowěra sa ruku matej, štanu šo džiwy.

A wojerški lud njebě šamlutki do tych hrožatyh bitwow. Šorno wojakam štupachu šo tež měšcžanszy

mužojo, stari a młodži, rjadujo šo do bėdžerškich rjadow. Rowarjo, cžěšlojo, murjerjo, piwarzy, pjekarjo, rěsnizy: wschitzy šo brónje škhrobłeni pšchimachu. Zich rjemješka ležachu š najwjětšcha próšne. Ahwile došč potajkim bėšče, šo móžachu wojerstwo wufnycž. Woni wufnjechu rady a wulkeho wufnjenja njebėšče trjeba. Tak nastachu jakne a jadriwe šyly bėdžerškich muži. Šim njebė jeno wo wjercha a knježich, ně woni stejachu tež ša wěru a zyrkej, ša kubło a dom, ša žonu a džěczi. A jeli šo wo tole šo jedna, je tež kóždy njewójnar podžiwny šylnik.

Dale hišcže šbywachu šyly, jako šapate lawy pšhecziwo wjelkam. Studenczi to bėchu, po stach, špěšchni młodženzy, kiž hewaš na uniwěršicže wufnjechu, jeni na lěkarstwo abo na prawa, drusy na duchownstwo abo na mudroščže šwěta, mnošy hewaš přěni we winowych stwizach, š wjetšcha přěni a pošłeni tež na rejwanškich šubjach, a druhdy do pušow niz šhromi. Wschitzy šebi nětko na šrwawne reje piškacž a hubnowacž dachu, runje tak špěšchni, jako by pod lipu na reje šchło. To bėchu wjertliwe wješe cžrjody, strowe a wufkocžne šadła, hižo hewaš derje šwědome mjecžow a šělbow, po tehdušchim wašchnju studentow. Ššynojo šemjanskich dworow a hrabinskich hrodow stejachu ramjo pšchi ramjenju se šynami šnadnišchich domow kaž bratsja. Lědma dachu šo džeržecž, šo šo bjese wscheho pšchifaša šhrobli na Turšow njedachu, jako lawy na šadlišcžza wjelšow.

Džakowna wěrošč paš nam šapomnicž njeda, šo šamo tón ludžik, kotryž je hewaš w měrnej cžišchinje žiwy a nješnaty brónje, šobu do wobornikow džěšče. Měnimy wjele štow mnichow we Winje. Šmerich, winjanski

biskop, jim dowoli, so smědža tež woni na woboru hicž. Či młodži wufnjechu tšelecž, tať so klóšterske khody a sahrody ržachu, wustróžane wot tajkeho nješwuťnjeneho kuska a praska. Starzy pať skobanki skobachu, kotrež bu-
džeja ranjenym trěbne, abo tšchihachu wobwjašy, abo zydžachu lékařstwa a warjachu žalby.

Starhemberg jěchafše po wulkim měsće, s jeneho tónza na druhi, rjadujo wschudže, dawajo roškafy na wschitkich stronach, šficžejo wustojnej rady.

XVII. Kapleř (Kaplíř).

Wschitkeho luda pať njeběšče nadošcž, so móhť šo Starhemberg šwěricž, s města won na Turkow czahnyčž, so by jich pobiwšchi s kraja šwubiwat, jaťo krawjate pšy. Dyš a dyš móžesče jeno njejabzy wudyrícž, so by tón a tamny rjetomaš šbiť, a potom w štoťu šašo do města šjěť. Wón pať mějesče jeno poručnosčž, so by Win džeržat, tať doľho hacž wot šady kšchescžijanske ludy Turkow ša šhribjet njehrabnu.

Šdyž ma wowčěrnia praschiwe durje a róšdrjene scžěny a džěrawy tšěchu, šo wjelczina do njeje dobudže a roštorha wowzy. Wopředka běšče Win maťo lěpšchi tajkeje wowčěrnie, runjež dyrbjesče twjerdžišna byčž. Ale to by w króťkim wscho hinať. Pod Starhembergom šlužesče kejžorej jara wučženy šhonity general Kaplíř se Sulewic, rodženy Čžech. Tutón knješ, pošdžišcho hrabja, bě wustojniť, kaž wschitkeho tšelerstwa runje tať tež wschitkeho džěľa pšchi twjerdžišnach, njech šo wot nowotka twarja abo we wichorach nawalnikow šteja. Šědma do twjerdžišny nuts dojěwšchi, poručži wón tyšazy ludži w hromadu

strubicz. Snydom da wschě wrota a wrótka se byllym
satwarom struczicz. Wón da murje wyschšche a tošczišche
stwaricz a s wonka nich wysoke našypy swošycz. Tež
kasašche psched hrjebjemi jamy narycz a do nich kolikow
nabicz, s wótrymi kónzami k wjerchu, so bychy nawalnizy,
spadawšchi nuts, wo nje sesakałani byli. Dale poruczi, so
maja so hłuboke džery do semje psched městom wurubacz
a swjercha pschikrywacz, so dyrbja so hromady Turkow
do spódka skidacz, hdyž so w tórnyh nastaku tošku.
Wěso běšche to trašchna robota a njeprawna njewuńdže.
Njepšheczel schczumasche kulu sa kulu na městna, hdžež
žaneho koparja pytny. Mníchoyo pať mējachu wjele
ranjenych na stronu nošycz a pobožnje sastaracz. Woni
to khroble czinjachu, byrnje pschi tajkim skutku tež šami
wot sarasow raženi byli.

Kapleť da tež tšěchi, kiž běchu drjewjane, swotkrywacz.
Wot tšěšchnych deskow wón kortow a kaszczow nadžělacz
pschikasa, a je namjetacz s pjeršczu a kamjenjemi. Dale
buchy hromady mēchow a korbow s pjeršczu našypane.
Te mēchi a korby, korta a kaszczę dyrbjachy k murjam
a na murje snošycz a swošycz, so móhła so w skoku
džera a schčerbisna sawrjecz, hdžežkuli turkowska mina ža-
neje storhnje a róšdrje. To běšche šmorcžata nusnota,
tórna hibanža khwatatych rukow a nohow. Pschi tym
lětachu do nich mordarške kule. Šso rošbiwawšchi wo
kamjentne hašy a rošpryškajo na drobne kručy, saražo-
wachu wone wbohich ludži. Kapleť da tego dla kamjenje
s hašow swufopacz a je tež pod murje sklascz. Tak
skerje wostawachu te kuliska žyle a so do mjehkeje
pjeršczę saražowawšchi czinjachu mjěnscheje škody.

Na skazenje města wonka w semi turkowske pschiprawy rubachu, łopachu a šypachu. Nutska pať na woboru města lětachu kilop a motyka, łopacž a šekerz. To běšche łopaniža w přědku a šadku, spłóšchitwa mjerwjenža horje a dele. Měšchczenjo, mnichoj, žónske a kštopzy cžahachu wošy a wožachu łary. S bołami kšelpachu ludžo a noschizy wodu do šudow a cžworow, šo móhli hašhecž, hđžežkuli wóhniwa kula do žaneho domu płomjenja pryšnje. Pšchi murjach Kapler tež kótkow a kótkow nastajecž da, połnicžkich šmoły a šchwabla, a pod nje šchcžepjaneho drjewa, šo bychu měšchczenjo, kiž brónje njemějachu, š tym Turkow, jelišo na murje pschilěšu, škašycž a moricž móhli.

XVIII. Strašny nadběh.

Woborni na murjach steja, a nadběhowarjo jako cžorne njewjedro cžahnu. Sařakla bitwa šo šapali. Sta wóhniwých tšělbow bluwaju š města a na město ład. Šo semi waleja šo mróczele ładu, a š njeby cžahnu ładome mroki a šakryja šlónzo. Šórki kur do woczow kuša a widženje šlepi, šo bėdžer lėdma towaršcha widži. Wón jeno pytnje, šo šo jemu pať š lėwa pať š prawa šuřod tšěleny wali. Šólvera dym dušy w šchiji a šastaja wodnych, a lacžny jashť šo we rcže palaty proscži. Šuski a praški wóhniwých rołow, wrješki drobneje tšělby šo škšcha. To rošdrėwa wušchi. Trubjenža trubow, šchtrjebjet a šchkrėki trompetow ražuja škuch. Šopoty bubonow do nich wucža a hwiřdy a škiwle kulow a kulow: to je, kaž by šo hela šnjemdrjena puška a žadławe łary na šemju kšraka. Šškšchenje bė-

džerjam saúdže. Szlepjene woczi, duschene schije, dudkawej wuschy, krawjate stawy, a we wutrobach jena jenicžka myšl: stejecž do pošlenjeho macha! Haj, bėdžerjo šlyšchenje sbychu. Ale šašo šo žałošnje wrócža. Krafot jako wot kopizy njewjedrow roštschaše semju a loft, šo tež najthroblišchim mužam štróžele psches stawy du: „Šswjaty Schčžěpano, pomhaj!“ „To bė turkowska mina!“ „Tón podryw je pryšknyl! Schčžercžo rošlecža wofna, zyrkwje a statofki rža. Schtož móžemy w tej kadženzy šašlapnyčž, je to, šo je wulki kruč woborneje murje na kručy slėtał a hromadu wobornikow šabił. A bėda! Tón muriny rošwal — to šu tu wrota ša póhanski nawal. Tuž stupmy šo nětko haj se šwojim czěłom žiwa woborna murja!“ A hlej! Na te roštorfki šo hižo janicžarojo šašakujaja. „Allah! Allah!“ šo fle-mizy, rujo a wujo kaž wrótne šwěriška woni tu šu se šahnatym mjecžom. „Božo, pomhaj nam!“ „Šswjaty Schčžěpano, prošch ša naš!“ A Bóh da pomoz.

Turzy twochachu šbiczi, šobu šhrabawšchi towaršchow morjenych, šo bojo, šo móhli dobywarjo š nimi po turkowsku czinicž, to rėka: wotčawšchi hłowy te czěła na czasčze rubacž.

Podobne nadbėhi bywachu často, jedyn pschezo njem-drišchi druhich.

XIX. Najhórši naskak.

Njemdrje krafasche Czorny Mustafa. Na schěscž njedžel hižo jeho pošměšazy na Win kóło wokoło blyš-kachu, a konjaze wopusche schwihachu š wětrom: štróžele šchescžijanskeho luda. Na schěscž njedžel hižo pryškasche

wulka artillerija wohen a smjercz na to tyschene město. Na schěscz njedzel hižo honjesche Mustafa wojsko ja wojskom na hrjebje a murje. Na schěscz njedzel hižo hanjachu Turkojo nastak po nastaku džen wote dnja. A pschezo hischcze stejesche Win jako skala wošrjedza torhatych žołmow. Korcžo khropjesche Mustafa: „Win dyrbi w stoku pod nasche nohi, abo khribjet nam skušaja kschesczianske pšy!“ Daloko lětaczi jědni s wobhonjowanjom šo wróczejo, dawachu powjescz, šo šo Němzy se spanja hibaja a se stracha šběhaja, šo bajerški wjerch šylnych Bajerow wjedže, šo saksonski wjerch s khroblymi Saksami cžehnje, kaž tež někotši drušy wjerchojo a šo šo kejžorske wojsko šatraschnje šylni. Tuž wón pschiprawjesche nastak, powšchěchny nadpad, psches wschitke dotalne traschny. Wón wubra janiczarow najkhroblišche rjady, a skasa, jim haschisch a opium dawacz. To staj wuwaraj, jedyn s konopje, druhi s turkowskeho maka. Schtóžkuli wot teju pojě, šmėje šo ranam a krawjathy džeram. Pschemo šylneho wina a palenza cžinitej njemdrichow hóršich, šo tóruja pjeni a wrótni kaž skazene pšy. Wón wubra najšylnišchich muži a skasa jim, kožanych měchow półvera nabracz a žehliwe žahowzy tyfacz. Drušy džerzachu šmolane wěnzhy a pletwy, šo bychu s nimi šapaleli wschitko, šchtož plomjenja žeru.

„Nětko na nastak! A běda, zošnje-li šchto. Tamle počne kanony ša wami du. Ze nejšbu na kschesczianske praschiwe pšy, ale na waš, chžyk-li traž žadyn wo krocžel zošnycz. Dženša dyrbiny do Wina nuts, a byrnje w mrócželach wišak. Allah je s wami!“

„„Allah il Allah! Allah il Allah!““ Janiczarojo ruja, jako bychu šta cžěšow počzake ryfacz. Woni šo na

město cžerja, kaž snjemdrjeny skót. A do toho wrjeskaja trubny, a bubony cžinja ropot a hokk. Ršhesčizjanske město, pomhaj cži Bóh!

W měsće napinaju pošlenju móz. S tórnow šu wyschkojo pošasy pytki, šo šo njewjedro šurowsche dotal-nych howri. Daloko pšched městom je hišcže jenicžka zyrkwina wěža. Tu je Mustafa wostajicž dał, doniž ju trjeba, šo by lěhwo a město pšchewidžecž móhł. Widželi běchu cži wyschkojo, kať wón horjeka steji, šo se schklenžu dołhi cžaš měrjo. A krótko bě potom, šo šo w lěhwje wulke hibanje sta. Po krótkim poča šo š lěhwa won mjerwicž a do nadběžnych hrjebišczow mlécž. W měsće je jara wjele swonow, a dołhe njedžele běšche š nich swo- njene było. Pošles bě Starhemberg porucžil, šo šo ani na žanej zyrkwi ani na žanym klóschtrje šaswonicz nješmě. Šeno swón šwjateho Šchčžěpana šmě hišcže bicž, a jenicžko tehdy, hdyž nusa najwysche stupa. Šdyž tón šaswoni, njech je kóždemu šjawne, šo nowy pšchihon na město cžeri. A škyschcže! Njewoła wón? Bubony šarža, a trompety šchkrjebotaja! Woborniška mužina hraba ša brón a cžeri na hrjebje a murje. Tu šetkuje wobornikow šmjercž. Šanicžarojo drapaju šo kaž šwěrina na nich, a kłoki na kłoki, a kule na kule jich šražeja. Ale tež woni šypaju njewjedra žehliwych trupow. Šěpšchi šělžy šu w přědku a kóžda jich kulka podtorhne muža. Ššlabschi šady nich jim šělidka pjelnja, šo přědkownym ššelenje dže kaž šypany hroch. Ale haščišča pjeni šo janicžarojo do bliska howrja, kaž š wichorom žołmy. Ššto chze žołmiška štajicž? Tuž š kanonami do nich! Š šartecžemi na te ššhipjate wjelki! Šu! kať šo te

hromady rósdrú! Ale žane fastacze njeje. Pšches kó-
pizy morwyh šwojinzow štafaju šlobjenzy bliže. Stowe
njewjedro kulow špodtorha jich! A tym, kiž hišcže na
nohach šu, tym njeje móžno, na šad štupacz. Sady šo
nowe hromady ša nimi toľku. A pod nohami šwojich pad-
njenych towaršchow šo nawalnizy do přédka drěja. A šašo
njewjedro kulow a dulow torhajo bije! Tu žane wobstacze
njeje. Róšdrjene rjady wróczeja šo. Ale ludy šu š křibjetom
š městu a lédma šteja, hraba jich šašo wot přédka šmjercz,
pšchetož šam Mustafa šchžuwa na nich šanony. Ale jich
czěkańza nještaja šo, a šakhadžer šebi šamemu šškodži.
Tole wonka pšched městom šo podawa.

Kaš ma šo nutška? W jenej zyrkwi modlerjo šlecža.
To šu lucži šłabi a bédni, dokeľž wšchitkón hišcže někaš
štrowy lud je pšchi woborje města. Tam modlitwy štupaju
š njebju, a šdychi šhodža kaž škoržate duchi pšches Boži
dom. Tu šprafkota do zyrkwe bomba a šrani a škónzuje
lud. — —

Druha šapalna kula šrašy na twar, w šotrymž je
pólver. Šrašy-li do teho woheń, dha bėda ša město a
lud! Pšchetož poš města na czrjopy šo šrašy! Ale
czrjódka šstudentow na ššěšche šteji haščenja dla, a pšchi
kóždym wodowy czwor. Šédma dhyri kula do ššěchi, šleczi
jedyn na nju kaž šklyšš, a žiwjenje dajzy tu šapalku hašnje
a šdušy tón hrožaty dóńt. — —

Wšchě lazarety šu pošne. Štrėjazy leža wšchudže,
hdžež pohladnjesh. Duchowni špėwaju š nimi a ša nich
ššłodža jim š wodu ššhorjenu hubu, ššchemja jim dušchu
še šwjatym ššlėbom na njebjeshki pucz. Šta jenu tych
šubjow ššrafkota kula a roštorha morwyh a žiwnych. — —

Mnichojó ranjenych s bédženzy wodža, abo na no-
šydlach mrějatyh noscha; ale mordarške kule morja tež
jich. To je, jako by šudny džen sjewjenje měł. Tow
bobot a hromot praškotatyh minow, tam wujeńza „Allah
il Allah“, tu praski a kuski, wrjeski a pryski krafateje tsělby
a wschudže duschaty fur a šmjerdzaty dym.

Šu to wo prawdže nutška a wonka džěczi jeneho
Boha? Njejšu wschitzu czi bédžerjo jónu pod macžernej
wutrobu byli? Njejšu wschitzu macžeri na klinje hráli?
Šaj s lubošcžu cžěšchi a pěstoni macž šwoje hólčzatko, a
njech tež je turkowska macž. Šše-cžo Bóh luby Anješ
cžertej to wješele pschida, šo šo tu cžlowjecže šplahi
kónzuja, hórje hacž tigr a law? — — —

Šu! Šako s hele won hrimota pod semju hromot,
murja šo tschaše, a wustork šběha pódnože města. Šir-
mament šawrje šo cžorny, powětr roššchumi s hrosu, a
płuzam staja šo dych. „Šesušo pomhaj!“ ššhitaju erty.
„Šawěrnje šudny džen počžina šo! Anježe Božo šmil šo!“

Trubjeńza janicžarow na šhwilku woczichnje. Šad
roščěhnje šo, a ščěroše kótlisčcžo minow rošdaja klamu.
Šaž wjele džěrow šu wschitke te miny nadřěke, tajki roš-
puš a nadřew hišcže niz. Ale hóršcha trubjeńza Turkow
šebjerje šo. Božo, budž hnadny! Ščěroše wrota do města
wuwrijene nětko njepšhecžel ma. Do nich škašaju janicžarojo
s wješelom wujo, a drusy šo ša nimi tošku a cžišcžja.
„Allah il Allah! Allah il Allah!“ Ale tež wulke džěriško
je do murje, hnydom šteji ša kamjeńtnej murju žiwa
hobrška murja. Šhrobka mužina šlětuje šem!

Widžišch tu šhorhoj studentow? Tu cžerwjenu šchlinzu,
a w njej tón běky šwěcžaty ššchizž? Widžišch, šak džěka

jich brón? Widźišch želešne žypy měščežanow na turkowske hłowe młócźicź, a košy, na žerdže s kónzom do přédka kowane, do jich hłowy rubacź? Widźišch tam wojašow, kaž šo šurowje bédža, stejo kaž skała, kotruž žana móž hnucź njemóže? A widźišch s boša teje džery na muri žónske a kłopzow? Widźišch jich palatu šmołu a warjazy wolij Turkam na hłowu křdacź? Janičarojo njemóža krocžakki dale, a škaženža šawjera jich. Sady nich herješa Mustafa: „Do přédka na te kšchizowe pšy! Do přédka! Čžištajcže s pólverom měchi a šmolane wěnzny!“ Dženša storhnjemy Win! Allah je dobył! Hlejčže dvě našchich khorhojow stej hižo na muri horka! Stajejčže wjazny! Allah je dobył!“

Alle njech wón kopizy kopi wot turkowskich czěšow, jeho dalšchi postup ma kónž. Dawno je Starhemberg pšchihnał a najmudrišchi wyschkojo s nim. Wón krawi s hłubošeje rany. Alle ta rana njech pali. Wón chze tu murinu šchčerbisnu křtacź, abo — sechze-li Bóh — kaž woprawdnny wojaš žiwjenje dacź. Alle njechaj a njedaj to Bóh!

Njech šakhadža Mustafa kaž šatan: šwotbiwany je na wschitkich bošach tón naškaš. Wón drje je njemdry; tola kšchescžijanske wutroby špěwaju džakne: Te deum laudamus! „Čže, Božo, kšwalimy!“

XX. Najwjetša běda.

Win běšche žalostny nahlad dostał. Storhane kšěchi, šlamane durje, rošbite wošna, rošryte hašy, šadžate domy, kšabkate murje, padate kšěže: to běšche nětko tón přjedy

pyšchny Win. A kažki běšče hewaf tač wješečny měščczanski lud? Bohladaj, na tohož chzesch, njech je wojaf abo wobydler: jedyn kaž druhy ma sedrjenu draštu a masane džerawe smachi. Schtó móhł tež płofacž a płatacž? Na woblicžu šu sdrjeni a płowi, blědži a brudni, někotsižkuli njemyčzi ša wjele dnjow. Měšazy trajate pinanje stawow tež hobra smuczi a šjima. To sešreba jedyn džen šuroweje bitwy tač wjele mozow, kaž lědma žyła robota ša wjele njedžel žnjoweje próžy. A wotpocžinf žadyn, a kóždu nóz njeměrne spanje! Wšhitko, šštož morjene njebě, bě ranjene, šłabe a šhore. Starhemberg a jemu runjecža Kolonicž noscheshčaj bolosne rany, a š bėdžerjom wšhitkich, wot wyšokich wyschlow do najnižšeho muža, njeběšče nimale žadyn, kiž njeměl ranjenu hłowu a bolaze stawy. Še šnano džiw, hdyž tola někotražkuli wutroba moršotacž pocža? Še džiw, hdyž dudławne mórcženje nasta? Šeno hdyž š nowa škažerjo na město škačachu, napja šo tež najpošlejšča žikła. Ale kaž rucže bě njepšhecžel wotbity, šypny šo kóždy.

Kolonicž wosta worzlowy muž. Wón křuty njewušta š jeneje strony na druhu šhwatacž, wutroby šylnjo a nadžiju křucžo, šwojich duchownych a mnichow š šwěrje napominajo. Wón na wšhitko kėdžbny tež njefasta, druhemu hubjeńštwu hacžicž. Na město palate šlónzo wulahny hrosne dymy a šmjerdy, te pač hacžachu dyč a lehnjechu šhoroscž. Š města šwunoshecž cžėla a šwuwosycž hnój, kaž by to šchło? Tuž Kolonicž hšubokich jamow nakopacž da a do nich nurjecž a šarywacž wšhitko, šštož šhorobu dymašče. Tež Božeho šhlėba pocžachu tradacž. Šlód pocža w nutrinach rycž. Šhudžinfam padachu ruši a nohi.

Mějachu pať hiščeže někotři kupy a pjeťarjo muři na dołho. Kolonicž starasche ƚo, dawajo wjele stow wot ƚwojich poƚlenich pjenješ, so ƚo kóždy džen kruschť na kóždeho křudžinku dóndže, a kłóschtry dyrbjachu warjenja waricž a mnichoyo dyrbjachu wbohim wutlenzam noƚycž.

Alle nowa a hóršcha nusa sbehasche ƚo. Jednota wodžerjom pocža ƚo kocžicž. Běda tej nacžatej pschekorje knjesow, kiž dyrbjaja twjerdže psches jene bycž. Starhemberg běsche, jaťo wjeršchny křasacžel města, na wschitko połnomóz dostať. Alle wón ƚamemu ƚebi w tej kopatej nusy we wschěm mudry došč njebě, a pyťasche mudreje rady. Teho dla sťasa džen wote dnja wojeršku radu, so by nawjedžecž móhť, sčto drusy rošymni radža. Alle wón namaka nadwójny rošřud.

„Sčto pomha wscha wutrajna křrobłoscž? Sa maľo dnjom mori nař hłód! Tu na dlěje njeje wutracža. Wostajmy Win! Sčtoha tu hromadu spadankow křtacž? Szo wuwaliwschi w nozy dajmy ƚo na lěhwo wschitzy na jene dobo. Chžemy ƚo pschedrěcž a wubicž! Dozpijmy křžorste wonkowne wójško. A ƚmy-li tam wotpoczli, ƚmy-li ƚo najědli, torhůmy je ƚobu a džimy s nim ƚyl- nišchi Turkow sřbicž!“ Tak radžachu jeni.

„Njedaj to Bóh! Stejmy, hdžež ƚmy; stejmy do poƚlenjoho muža. Njeje-li hinať, a sechze-li Bóh, dha wostajmy tudy cžěľo a křej sa ƚwjaty křchiz!“ Tak radžachu drusy.

Dokeľž pať kóždy na ƚwojim, po jeho měnenju prawišchim wobsta, a horjo jim wschitkim psches hłowu stupašche, a žane dlijite cžafanje njebě, swari ƚo mješ nimi swada a hněw. Swada je kóžda wot djařa, dwójzy

ſ cžerta paſ tehdy, hdyž nam ſabiwaſ na wrota ſkaſa. Tola tež tudy bě Kolonicž, kiž pomhaſche. To koczenje ſapali jemu žahu w duſchi. Teho bě ſebi wěſty: nadrje-li pſchekora jednotu, dha wobora ſkromi a wſcheho je kónz. Teho dla ſkoži wón na to žykeho ducha, ſo by runaſ a jednaſ. Haſo dawno ſhonith wójnaſ a ſławjenty wyſchſ podduſy ſ hódnyimi ſłowami ſwadu, a rěčeſche dale, taſ ſo ta ſtrona pſchewahu ſkhowa, kiž chžyſche ſtejecž hacž do poſljenjeho muža. Wón ſkónčži tu poſljenju namokwu taſ: „A dyrbjaſ-li ja tudy ſamlutki woſtacž, dha woſtanu tola. Ja ſpalu měſto, a cžiſnu ſam ſe ſwojej ruku pſomjo do ſwjateho Šchčžěpana domu, prjedyžli pſchidam, ſo Muhamed do njeho ſkrocži. Žadyn njewěrnik njeſmě nam ſwjatnizu ſnjeſchwarnicž. Kaž Brinſki, mój krajan, budu tež ja. Kaž tón ſe Sigetom ſčžini, ſčžinju ja ſ Winom. Budž mi potom Bóh hnadny!“ Tajka rěč doby tajki wuſpěch, ſo wſchitzy ſjednani džachu, kaž ſ jeneho erta: „W Božim mjenje ſtejmy a trajmy!“

Me nowy ſtrach naſta, hórſchi traſchneje pſchekory. Hlej, mnohocže Winjanow bě wſchitka nadžija wuſkha, runje kaž žito na wuparach ſańdže, hdyž ſuchota hori. „Šchtó dyrbjaſ nam wot wonka na pomož pſchińcž? Njeje kežžor wot Turkow jaty, kaž praja, abo njeje ſe ſtyſtom ſemrěſ? Kežžor je precž! Sa koho mamy ſo bėdžicž?“ Taſ a temu podobnje w ſadwělach mjeſ ſobu rěčachu.

„Žylicžki do ſchžiža wěriwy ſwět wopuschcža naſ! Njebjo ſo njepraſcha ſa naſchej nuſu. Šsmjercž nam ſ wutrobje ſtupa. Trjeba ji njeje, wot wonka ſ mjecžemi pſchińcž: ſ nami ſobu do měſta ſamſnjena mori naſ

ſ hłodom. Njebych lěpje było, ſo Muſtafej do hnady poddacź, dyžli ſawutlejo ſtradacź? Njeje ſo Muſtafa Boha na Boha rocził, ſo móžemy wěru a žiwjenje ſthowacź, jeno ſo jemu do měſta damy?“

Wo tajkich rěczech Kolonicž ſhoni, a to jeho bolesche, jaſo bychy ſo nože pſches wutrobu drěke. Šamemu ſebi dyrbjesche wuſnacź, ſo ſo tym hubjenym ludžom njemóže džiwać a nješmě jich ſwaricź. Wſchitkich mucženjow ſabymſchi, kotrež tež jeho hobrſkeho ducha ſo pocžachu jimacź, wón ſe wſchej mozu a miłosću ſadwělowanej myſli napſheczo ſtupi. A wón — tón wulkocześczeny biſkop a nadobny rěcžnik — ſaſchcžepi jim do ſłabeho ducha to hrono: „Hdyž je nuſa najhórſcha, Boža pomoz pſchihwata.“ — —

Sprawny Starhemberg ſam je poſdžiſcho na ſjawne wuſnał: „So je Win ſejžorej woſtał, ſa to ſaſłuži Kolonicž najwjetychi dźał!“ Š tehole ſłowa pať ſobu do přědka pytnjemy, ſo je tón wbohi trapjeny lud tola wubyl. —

Glada jmy dale, kať je Bóh luby Anješ wumožnik byl!

XXI. Hdže wostawa pomoc křescijanow?

Blisko bě džen ſwjateho Bartromja. Pſches ſydom njedžel hižo běſche ta luſkata a praſkata tšeleńza trała, běſche ſmjercź hromady cžlowjekow ſyſka. To ženje žadyn běly džen njebě. Kať móhl bycź, hdyž ſo bjese wſcheho pſchetoržka półvera ſad a palatych wóhnjow ſur mahasche jaſo njewjedra mroki? To ani jenalutka cžicha nóž njebě. Kať mohła bycź, hdyž praſkajo tšelane ſuliſka tu a tam

pšes tsěchi křakotachu, do ľubjow a ľožow? Ani na hodźinku, niž wo dnjo ani w nožy, njepšchetorže šo tsěleński bobot, wujeńza bombow, křakot torhatych minow. To žadyn šwjaty džen njebě: niž Muhamedowy pjatk, niž židow šabbat, niž tschesczijanow njedžela.

Cžorny Mustafa bě šebi wěšty, směje-li Win, směje tež klucž do wschěch Němžow. Winjenjo pať wjedžachu šjawnje, šo šo na nich škaženza měri, poruno kotrejž by jerusalemške wupušćenje malinka byla. A džen a hóršcha šbywasche nusa. Nratyřowaza řhoroba hrabašche ľudži, a hrymsaty hlód wufasche š wulkimi wořami š pinžow a ľubjow. Ššy a řócžki běchu hižo pytane mjařo; haj tež myšche dyrbjachu hlódej wobaracž.

Me tym řrutym Winjanam hiřcže wutrobny nje-wjadnychu, a pšhibywachu řtrachi, pšhibywasche tež řhró-błoscž. A řurowišche buchuwale, a hněwnišche buchuwoborne wotrařy tež.

W dališchich řrajinach řkincžachu mješ tym řwony džen jako džen, wutrobnje wabjo do Božich domow. Nnutrne řolena řhibowachu šo ř řemi, a nutrne řuki řběhachu šo pšched wořtarjami ř njebjěřam řorje, a nutrne wutrobny řdyřowachu wo Božu pomoz.

Nješ tym řkicžachu řadowe řahrody řraķe řlódniwe řlody, a winizy dawachu řřenicžki winowych řitřow. Řastojećki widlowachu řořojne řpěwki, a na řóřkach řhodžachu řtadlesřka wowřow ře řlódřim měrom. Me řych ľudžicřřow dřěwasche njepořoj w duřchach. Nřanojo a macřerje, bratsja a řotry řrořchachu řorzo, šo by šo Bóh řmiliř, šo by řich řynow a bratřow, řotřiž běchu w Winje wojazy, pšched řadřawym nješbožom řitař, šo by řich řynow

a bratrow, kotsiž tam studentišzy bėdžerjo bėchu, psched sfaženjom sakrył. Kať rady budžechu tym šwojinzam nošyli khlėba a tuchle, mjaša a wina! Ale kať by to móžno bylo, hdyž bė město wot škobjenzow wobjate jako šud, kotryž je kowať toľsto se želesnej wobrucžu wobkowať? —

Starhemberga bolesche wutroba, hdyž dyrbjesche měšchczanow bėdy a czerpjenja s woczomaj hladacž; wona krawjesche jemu, hdyž na morjenych spomni a tych mrėwzow sdychi a stonanja jemu psches wuschi džėchu; wona hnuwasche šo, hdyž mějesche psched woczomaj, kať wobosy woborzy řėdnu a šlabnu, a hdyž dyrbjesche pschihladowacž, kať šo njepschecžel džėn kaž džėn bliže kopa a šuwa.

Šsy traž hdy widzał, kať šokoł na wjerchu wyšokėje skaliny šedži a s wótrymaj woczomaj daloko do kraja hlada? Tak hladasche Starhemberg džėn wote dnja na wyšokim stejischczu stejo, na wėži šwjateho Schczėpana, do kraja won, a pinasche šernicžku, nastajiwšchi dalokowidžatu schklenžu, hacž šo hišcže nihdže žana pomoz nochžyła šjewicž. Ale wšcho žedžiwe hladanje podarmo wosta. Někotrymžkuli wójwodam by to wutroba mjahkła. Wón pať nadžije njepuschcži. Wšchať bė jemu wėdome, šo lothringški wójwoda Karl, khrobky a wustojny wodžicžel kejžorskeho wójsta, pomozne ludy šhromadžuje. Wón bė k njemu tajnych póškow po pomoz škať. Wón džė bė widzał, kať w nozy s dalokėje hory rakety k njebješam jėšdža. To bė ta wėsta wotmołwa na te rakety, kotrež wón s wyšokėje wėže dawasche nóz jako nóz do wyšoka pusščecž. Ale te wotmołwjate šwėtkla, te lubjenja, šo šo jemu na pomoz cžehnje, stupachu hišcže s jara dalokėje

strony. Bóle s bliska dyrbjachu bórny te šwěcžate lubjenja lětacž, te wóhniwe wotmožny na jeho palate próstwy. Wyša Hora (Rahlenberg) je blisko. Šdyž s teleje pschińdu, potom sjewi šo rada a pomoz. Ale njepschecžel, kiž šo pod semju kopajo dale traschnišcho bliži, by na te khabłate murje prjedy seskakacž móhł, dyžli wójška kšhesčžijanow na pomoz dóńdu!

Starhemberg wschěch wodžerjow a wustojnych wyschłow do kejžorskeho hrodu hromadu skasa. Tu sšadowachu radu, sčto měło šo stacž, šo bychu Turkow sašo na khwilu s bližiny města sady sahнали. Pošles šo wupraji: „Tu njeje dale žadyn wupucž, hacž to, šo šo wotrijady woborzow w nožy na Turkow wuwala, kaž je šo czasto-krócž stało. To šnadž sašo wo něščto stów wojakow póńdže. Ale mamy někajkeje drugeje rady? Mjes tym šo wojazy do přědka wupušnu, nječ družy mužojo sa jich kšribjetom wschitkón tón wurym a podrym sroskopaju a skaža. Šnano tež torhnjemy pschi tym něščto mjaša a muži. A seschlachcži šo, dha pošles naschinzow czrjódka psched czrjódami nawalžow do města štwócha.“

XXII. Wuwal.

Kajkaž wurada, tajki tež wuskutk. Kanišche serja hišcže njeběchu sesšhadžale, dha hižo šo rjady wojakow czicho s města mjelechu, tšělby na wutšěl hotowe džeržo. Sa nimi pušcžachu šo kopizy mšchczanskich muži, w ru-
komaj kilop a kopacž.

Turkowszy stražnizy wot bliska stejachu, jeni pół spizy a družy wuwaliwšchi woczji na to, kaž jich bombarjo kuliska

na město cžískaju, so wone w tucželnych řunach lětachu, jako bychu wohnjowe tuczele byle. Hara tych praškow bě tajka, so řo řkradžu stupate stopy wuwalžow se žanym piřnjenjom turkowskich wuschy njejimnychu. Hižo wjele tych stražnikow njejabžy na wěcžne woněmi, přjedy hačž móžachu wołajo abo tšělejo lěhwo na nohi řehnacž, a přjedy hačž lěhwarjo řadrěchu, řchto řo na nich mrócži.

Tich rywžy, kiž dyrbjachu řo tež w nožy do řemje dobywacž, rubani, tšěleni cžěfachu, řopacž a motyfu cžískajo, řkiwlo a wujo, a měřchčžanow graty, řahanjane se řylnej ruku, rořrywachu te podřopy a podrywy w řapatym řpěchu.

Wjele tych řchřódniwych wuřypow, džěrow, řhodow a jaminow bě hižo na řruchi, jako řo řtorři wějatych Turkow do tych wuwalžow dachu. Řadžata bitwa prařkařche nětko, a Bože řlónžo njewidžěřche dla řadu, řchto pokrocžža abo zořa, řchto řo hiřchčže bědži abo řo řrwawjaty wala. Wěřřiř pař, wot města dujo, honjeřche pólberowy řur Turkam do wocžow, a cži na měřchčžanřkich murjach widžachu do jařna, hđže je jich lud.

Tuž ř města řanony pocžachu do bitwy přchimacž. Wyřche hłowy řwojich ludži won tšělerjo řaražne dule tař řchčžuwachu, so wone do huřčžiny Turkow ražejo, jich dwazetki ř řemi řpodřorhachu.

Tola přchiby mjeřwjeńža ř lěhwa tař řylna, a jeje jěřdnizy wobjimachu tych nadpadnych řhroblichow tař ř wobeju bořow, so cži pocžachu pomařu na řady řtupacž, tař so bychu njebyli jecži. Měřchčžanřke murje běchu hlađarjow prořte. Tych řapocžža hrořa řojicž, hđyž řo dohľadachu, řař řo na jich towarřřchow wobjecže howni.

Tuž sawoła smužity Jurij Bjedrich, wirttembergski prynz: „Na pomoz našchim! Mužoj w skoku! Schtóha chze jako dobrowólz so mnu?“ A zhyłe kompanije studentow czěrjachu s nim, psches hrjebje a našypy dele, kaž njemdry šokoł na rapaki leczi.

Ta pomoz tych Allah-klemjerjow staji, a zofarjam nowu móz a šhrobłotu da, a Turkojo běchu po njedoškej šhwili šestorkani na sawrót a smjetani hacž psched šwoje šanony.

Alle tež tych wuwalzow ležesche na dvě šcžě muži na pjelškej šemi, a tym šbytknym šlabnjachu pschepinane štawy a šrwawjachu rany. A kulki a kłoki a cžišne hlebije šycžachu na nich a do nich.

Tuž dachu wodžerjo na domojwrót trubicž, a jich ludžo pušcžachu šo našpjet, kaž šrwawjate mjedwjedže. Wjele jich wyschłow tam morjenych wošta. Šim bě ta cžescž, šo běchu Turkojo jich žiwjenje wulzy droho šaplacžicž dyrbjeli.

Tež wirttembergski prynz, kiž bě taš šwěru na pomoz šlecžik, lědma škaženju wuńdže. Šoncžity kłok jemu nohu pschekłó a torže jeho š šemi. Šimale budžišche jemu turkowski mjecž hłowu wotčzał, a turkowska ruša ju cžor-nemu Muštasej nješła, šo by tón ju šebi psched durje powěšnyčž daš.

Alle dwaj studentaj, teho šrwawjazeho šnješa šběh-nywschi, jeho šhwatajzy do měšta nješeschtaj. — —

Wjele šrwě běchu cži ššhroblerjo šebi dyrbjeli wu-ronicž dacž; ale šchtož běchu tych hrožatych našopow šder-dali, to bě taš wjele wažne, šo móžachu ššhesčžijenjo wo-dychujo šašo dlěje wubnyčž. Ššhštajmy jow, šo tutón

wuwal njeje niz přeni niz pošleni był. My pak šmy šebi jeno tón psched woczi wsali, kiž je šo wočoło dnja šwjateho Bartromja štał. A mějmy na tymle nadošč a pschedošč! Nam je juž hrosno a wohidno, šo dyrbinmy štajnje a špochi na lutu krawjenju hladacž. — —

XXIII. Tajni pósli a dobra nadžija.

Brajachmy hižo, šo bě Starhemberg dyš a dyš tajnych pósłow štał a bože dla wo pomoz prošyl. Tajke póselstwa běchu strachliwe skutki a te pucže běchu šatrašchne pucže. Kač chzesch psches lěhwo překi? Kač chzesch dale do kraja won? To šnanje prajisch: „Šó cžmje bych šo pschewlakt.“ — Ty wbohi, šo šhub! Njech tež žyke wot-rjady běšmanow na borčach šmorcža, dha tola wschudže stražnizy pěšchi a na konjoch wočoło steja. A je-li šo radži, šo stražnikow wobšchudžisch a š pomozu cžmicžki šo škradžu psches kerki swjesesch, kač chzesch dale? Na wschitkich bokach šesady lěhwa Tatarjo jako kraholzy jěšdža a pornjo nim košmate pšyska, kiž tebje cžuchnu, byrnje šo tajnišcho po lěšu wlakt, kiž tebje hrabnu, byrnje je kałak, a bóršy něčajki Tatar hłowu, tebi wotčžatu, na piku tyfnje.

Tak bě hižo někotryžkuli šwažnik žiwjenje šbył. A tola bě někotrym šhroblicham wuschło, šo běchu w molatej draščže, se lžu a leščžu šo wuwiwšchi, š wojerškemu hetmanej šejžora, š lothringškemu wójwodže doščli a špodžiwnje šašo lepje došč do města pschischli. A džaknemu pomnjecžu šu někotrych mjena do knihow šapišane.

Šedyn Gregorowicž reča; tón běšche wyschł, druhi Kolcžizki, winowy forcžmar; haj Šolak Michajlowicž pobu

tam dwójzy. Wschitzy běchu Sšlowjenjo. Žanemu njebě pať móžno, ſ nowa ſo ſthroblicž, dokeľž běchu nětko ſafanzam ſnaczi. Hdže namaſamy muža, kiž turkowszy móže, a w turkowskej draſcže podobny Turzy ſ nowym póſelstwom dže? A tola njeje hinajſeje rady, hačž hiſhcže jeneho póſlacž. Na wulke ſbože wutaſa hiſhcže ſo jedyn, ſwědomy Dšmanzow rěcže a waſchnja, dokeľž běſche ſa młode wſchelaťo w Turkowskej cžahať. Skaſany ſ Starhembergej wón džeſche: „W bože mje ſpytam. S Bohom ſnano ſo radzi. A je-li-ſo wo hłowu dže, ſchto chzu wjazy? Dha wſchať ſym ſa ſwjatu wěru žiwjenje dať!“ A jemu ſo ſ njebieſkej pomozu radzi, ſo ſo, kaž turkowski konjazy wotrocžť ſtrojeny, do ſchěſcžijanskeho wójſka pſchewi a tudy žaľoſtnu roſprawu da. Naſpjet ſo ſaſo do měſta wutajicž, njeběſche móžno, ani tež trjeba.

* * *

Wóſom dołhich njedželi njeběſche žadyn kónž ani wo dnjo ani w nozy, kuſtow a praſtow, palenja domow, rujeńzy nadběhow, ſtonanja mrěwzow. Dha ſańdže džeń ſwjateho Magnuſa, ſcheſty w michaľſkim měſazu. Woblicžo ſkónza běſche krejczěrwjene ſaſtaťo na te hroſnoty hladacž. Wono ſwěcžeſche daliſchim ludam, kotrež w pokoju ſ ſwjatoku džeču. W džewjecžich wjecžor doťroczi Starhemberg, ſa bywſchi palateje rany, ſ dwěmaj wyſchkomaj ſwoje wyſoke hladniſhcže. Njeprajo ani žaneho ſkowcžka ſtaji wón woczi na Lyſu Horu. Dženſa wón nimale hladaſche, jaťo by ſcžěrpnoſcže wotbyť, tola niťomu njeſjewjo, cžeho dla to. To hladanje trajeſche dołho. ſo wulkej ſhwili ſablyſkny ſo na Lyſkej Horje, ſ tamnych ſpalentow kłóſchtra. Dołha wóhnjowa pruha ſtupaſche do nóznych njebieſ.

Sašo a šašo snješe šo tajka raketa. A jako pjata, ta pošlenja hašny, Starhemberg šdychny, jako by wotučžo š czežkeho šona šjeł, a š woczow štafachu šylšy. Wón, prjedy taš dołho mjelcžaty, počža: „Bohu w njeju budž šhwalba a džak! Wón je šo šmiliš. Wumóžniš dže. To běchu škoczane pišma, šo bratsja nam š Boha na pomoz du!“

Scžahnywšchi šklobuš, šlafnywšchi na šamjeń dele modleške šo pšchi šebi horjatu modlitwu, a adjutantaj cžinjeshťaj po nim. Š modlenja šťanywšchi džesche wón dale: „Sa tydžen š Boha budže našch wbohi lud wješeły dychacz. Mój tajny pošol je mjelcžo šafanzow kejžoroweho wójwodu dozpeč, a tón je mi š tymi raketami šlotu wotmłowu dał. Wón šylšy pomozniš hotowy dže. A šral Sobieski (praj: Šsobjeski) je šwojim wubjernym wójškom cžehnje šobu. Nětko šlyšťotaj šščižo! Šołměšazo, do šlóta š tobu!“ —

Raž jandželške pšchipowjedanje w šwojatej hodownej nozy, taš šlincžesche bóršy po žylym měšče ta powješčž: „Njebieski wóťž naš wopuschčžil njeje! Wón je Němzow a Šolašow šbudžil! Woni šem cžahnu! Džakowano Bohu! Woni šu šlišťo!“

Šhorym a bědnyš, šlódnyš a mucžnyš nowa nadžija wutrobu šbudži. A jako pošdžišcho na nowo ššťyrzecži druhich raketow, jena po drugej, š njebiesam šješdži, šmychášche lud, a ronjachu se wššitkich woczš džakowne wješeke šylšy. Šasajtra paš, najebacz létatyč jadrow a bombow, běšche wbohim Winjanam taš, šaž by šo traščna šhodojta š wutroby walika.

XXIV. Jan Sobieski.

Štó běšče Jan Sobieski? Wón bě kral pólskeje semje. W tehdomnych lětach bě Pólska wulke a šchěroke kralestwo, a jeje wjerch bě rodženy Polak, na kotrehož khorhoji běly worjoł (hodler) sejhrawašče. Rakušy, Prusy a Rusy hišcže tehdy to móžnarstwo na časčze njeběchu rostorhałe. Ale Sobieski šo na trónje narodził njebě. W hrodže šlawneho pana bě jeho kolebka stała, kotrehož šplah mějesche wulkotne mjeno. Hižo mjeno tehole pana Jakuba Sobieskeho po daloku džěšče a šbudžěšče hrosu w turkowskich dušach. Wón bě na Turkow do wjele bitwow šurowy czahał a jich czastokrócž se šwojeje wótcžiny š krawnymi hłowami honił. Jan, jeho šyn, bě šo wschón po nanje škožil. Ša mlode dny wón nawukny rady, šchtož hłowu jašni a wutrobu lěpschi. Mimo teho, šo najwažnišče rěcže Ewropy hladko rěcžesche, bě šo žyly do wójnarskich wědow šanurił, a pschi tym tež wschitkeje brónje nałožki wuwuknył.

Tehdy běchu krej-pschelijate czasy, a lědma ta cžerwjena włóha š jeneho lěta do drugeho wusthny. Šan Jakub Sobieski š rědka to dozpi, šo by šebi mjecž do brónjerza powěšnyčž móhł. Šahe běšče wón šwojeho Šana šobu na wójnu brał, šo by tež tón tym trapjerškim ludam: Rosakam, Tataram a Turkam mjecž pokasacž wjedžil. Móhli šo džiwacž, šo tón mlody wójnar bóršy do wyšoka škrocži? Močžyli ša prawo mēcž, šo bu wón po krótku wulki wójwoda a najwyschšchi marschal?

Ššhecžiwnižy šnajachu jeho lětatu brón a cžasto cžěfachu šrubani psched njej. Najmóžnišča hrosa psched

nim jich pola Rhocźima dořahny (w lěcže 1673). Turkowſki ſultan bě hižo tóhdy ſwoje měſniki hacž na mjeſy Pólskeje ſeſtajał. A ſ bliſka ſtejeſche hróſbna twjerdžiſna Rhocźim, ſ kotrejež ſo njerědko Turkojo do Pólskeje rojachu žahajo, rubjo a kónzujó. Tuž kral Wiſchnowjecki Janej Sobieſkemu ſtaja: „Dži, ſo jim te wjelcže paſory ſrubasch!“

„„S božej pomozu póndžemy““, wotmołwi tón, ſebi ledžbje ſ mjeczom wopařawſchi. Kaž lěcžata mrócžel ſe-ſuwachu ſo Polazy ſe ſwojim wójwodu na Rhocźimſke ſtrony. Turkojo ſchijachu. To bě jenu ſobotu w naſymſkim mjedrje, ſo ſo ta bitwa ſařurowi. Wona ſa-ſhadžeſche zylicžku njedželu a trajeſche jenať ſařakła do tſecžeho dnja. Rhěžu wyſoko ležachu ranjeni, mrějazy a morwi. Pořles dyrbjeſche ſo Rhocźim podwjerhnyčž, a rošbite ſbytki Turkow jachlachu wotſal.

Na 100,000 bě jich pod pólskimi brónjemi ſpadało: 20,000 hordnych jeřdnikow ſ kónimi a 80,000 tych žadławnych janicžarow kryjachu po zhytých kopizach to wulke ſchěroke bitwiſchcžo. Sultanej ſtawy w ſtróželach hrajach. To běſche Jana Sobieſkeho wuſpěch!

Wot teho cžařa ſem bě Turkam pſched jeho mjenom wulzhyſchny ſtrach. Kral Wiſchnowjecki tu powjeſcž wo ſbožu ſwojich bitwarjow njewučařa. Wón bě džen do teho dobyčža ſemrjeť.

Schtó budže nětko ſ kralom w Pólskej, doſtanje krónu a trón? W tych lětach mějachu Polazy hinajke prawa, hacž dženřa. Schtóžkuli ſo panam a ſemjanam najſhmaniſchi ſdaſche, teho ſebi ſa krala ſtajichu, njech bě wón njebocžicžkeho ſyn abo niž, a był-li tež njewulki ſemjan, jeno ſo mějeſche wuſtojnoſcž na to, kať ſo kralowacž ma.

Tuž hronjachu powšchěchne hłošy: „Šdže mamy muža, kiž by Sobieskemu runjecza był? Njeje wón mudry a dobry sa spokoyny czaš? A njeje wón khrobky bylui w bitwach? Wuswolmy jeho, dokež nihdže psches njeho njeje!“ Tak by wón s kralom, niz rodženy ale woleny kral.

Je šnano džiw, so powjesče wo tym w wuschomaj Turkow drějachu a jim psched jeho mjenom nowa strachota do stawow tšeli? Woni Sobieskeho snajachu, a wón snajesche jich.

XXV. Čěki.

Šmjercz mějesche žadlawe žně. Ani na wokomik hromoty tšelbow wodychnyčz nochzychu. Niz jena bitwa to njebě, ně daloko šchěroko rujachu bitwy. Koło wočoło Wina nastaki sahadžachu njemdrishe dotalnych wschěch, a jako sadajerske želesne wobrucže to wbohe město wobšahachu. Dale tyschnischo běšche s tym městom, jako se šwěrjeczom, kotrež hobrski had wobwije a jemu rjap a rjebka do šmjercze šlama.

Noscherjo khelpachu tórni kaž honjeny škót, kiž Mustafa w tym želesnym sakrywje s jeneje strony na druhu noschachu. Semu ta helska morjeuza rěšna a khwatna doščz njebě. Na wodžerjow wrěškajo kasasche wón, najhóršich sabiwarjow na město honicz. „Nastok a poskok, wy psyška, abo waš roštorhacž dam! — Allah! dženiš mamy Win!“

Korcžo šo jedyn tych noscherjow tšeleny wali a hnydom dwaj sa nim, so šo tón sakryw na semju šwroczi. Mustafa wuleczi jako škaženy poš a šo na konja wjerhnywschi wutorže mjecž.

Skobiska jemu s woblicza šapachu, hdyž šo psched njeho jědnik kaž s wichorom snješe. „Anježe, daj pomoz! Nasadne rjady šo lemja. Ludy zyliczkich Němzow czercza šo do naš!“ A druzi póšol pschijachli krawny: „Daj pomoz, knježe, pomozy sczel! Zyla móz Polakow ruba nam hlowny! Nawjednik Omar stejischczo puszcza!“ A šašo a wótricho jěcharjo wo pomoz trubjachu.

Dha tu czi přeni czěkanzy buch, tórujzy nimo, forczo a šmorczo. „Anježe, šo wróczej! Swotorhała je šo czerczina wscha a rošdrěła helu a dała šo na naš!“ Tak šchifachu jeni. „Běda! Sobieski na naš! Šlowu je dwěmaj pašchomaj wotczał!“ Tak wujizy drusy tórujo czěrjachu. „Čžert nješe te šchesczjanske pšy! Šobiczi šmy! Čžěki na czěki!“ Tak wujachu wjetšche pschiwale czěkanzow, jena hromada ša druhej šo toškajo. „Mustafa je šbity! Šeli jeho šu! Šlowu je šbył!“ Tak trubjesche hižo jedyn s hetmanow, pschischumjo na krawnym konju. Mustafa na njeho šlecziwšchi jemu nop roššczěpi, šaforczo: „Dži a to dale do hele trub!“

Kaž špyrjeny law wón czěkanzam napscheczšo rujesche: „Stejczše, wy pšyška! Wróczejczše šo!“ Ale tu žane wušchi. To bě, jako by czelczkate štadło s pruczikom šaštajicž chžył. Štorč a štorč zofate rjady na rjady štorčachu, a torhańza, šchmjatańza šbywašche wrótna. Komuž šo koleno šiwšny, tón šo wali, a wojerške nohi a konjaze šopyta pschēs njeho džěchu. A dale džiwišcha toškańza Mustafu šobu do czěkańzy torže. Ššakrujo rubny wón wotrohaj konjej do pažow, šo šo to škoczšo wyšoko snješe. Tu jemu jedyn krawwjaty wodžer pschowoła: „Naspjet! Nasad, šchtož cze šón nješe! Abo czi czerczi nam přjedy

naš do lěhwa sjeđu!" Žane stacze njeběšče dlěje. Niz jeno cžrjoda na cžrjodu, ale zylizke wójsto šo cžekajo žołmješče: pšchzy a jědni, bėdni a ranjeni, kromi a krowami cželcžkachy škiwo a wujo.

Sady paš juskaju Polakow wojerške trubny, a jich mjecze šycza kaž wohnjowe hady do pohanskich nopow. Sich wjedžesche myšl kšhesčizijanskeho šebjepošwjeczenja, niz poddanowska winowatoscz! Turkow cžerwjene khorhoje pšched bėšym pólškim hodlerjom na semju lėtaju, a horde pošmėšazy padaju š hanibu. Kaž wichor pluwu a pašdzerje pšched šobu pjeršchi, taš mjecze tych žadławzow pšched šobu won Jan Sobieski, tón šwėczaty šokol, kiž bė Nėmžam na pomoc pšchichoł.

Taš Turkojo hanibnje pšchėhrachu! Sich bė pšched Winom 200,000 było a tola bė šo Starhemberg pšhecziwo nim wobroł š 13,000 wojakami a 7000 wobronjenymi mėšchczanami a studentami, kotraž cžrjodka pšchi 18 wuwalach a pšhes khoroscze a šmjercz w cžasu woblehujenja hišcze wo tyšazy šo pomjenšchi. Tež pomocne wójsto, kiž škóncznje pola Wina Turkow dožyła šbi, bė šlabšche dnyli turkowske; pšchiczežechu tam 25,000 Polakow, 20,000 kejžorskich pod Karlom Lothringškim, 10,000 kejžorskich poddanskich š Badenskeje a Wirtemberga, runje taš wjele bė Saksow a tež Bajerskich. Tute 75,000 kšhesčizjanow šwjeczachu po tajšim šlawne dobycze!

XXVI. Wohlady do zady.

Šdyž putnik, cžahnywšchi daloke pucze, wjerch horzy dožpi, šastanje a hlada, kažke štrony je pšheschoł. Šodobno cžinmy tež my!

Wohladajmy dha ƚo, ƚchto ƚmy pod krocžatej nohu a pšched hladatym wokom poměli. Na wšchěm počatku běšche nam wo to, ƚebi ƚ jašnym wustojom wobhladačž Win pod wobstupom Turkow, a kať je Bóh tón Anješ dobry wukhod spožčič. K temu dohlad a dorosom dobyčž, dyrbjachmy daloko do ƚady hicz. Sslědžo ƚa najprějšchim žórkom, mějachmy w Arabiji pod stopu palaty pěšć a na hłowje ƚmalate ƚlónžo. Widžo, kajki falschny profeta ƚo ƚebra, a ƚlyšcho, kajke blydny wuczi, stróžachmy ƚo. A dale widžo te brónje, ƚahnate na wšchěch, kiž Khrystuša cžešča, — a dale ƚlyšcho tu wołańžu: Allah, Allah je Bóh, a Muhamed je jeho profeta!" ƚrudžachmy ƚo. Našcha ƚrudoba pšchiby, hdyž nam pšched woczomaj njewěrzow nohi teptachu na wšchě te měštna, hdžež je ƚo ƚesuš do ƚwěta narodžič, hdžež je ƚa naš cžerpič a wumrječ, hdžež je w rowje ležal a do njebešć stpič. ƚrudobje pšchiwda ƚo hroša a strach, hdyž ƚo tón hruby ƚurowy rubježnik Turka na Arabškich wali, a pšchemo tych ƚamnych pocža, trapicž na krej se želešnym pšchahom tych wšchitkich, kiž nochžychu ƚwojeho ƚbóžnika ƚaklecž. Dohladachmy ƚo hnydom, ƚo bu ƚslamzow ƚliw potom bóle cžertowški, hdyž ƚo do Arabškeje rěki tež turkowska liny, to wodžiško džiwje a tórne. Nam wutrobu pšchewša, hdyž Turkojo, ƚpluwawšchi pšches morjo, ƚonje a lud, europiške brjohi pod nohi wšachu. Hdžež tam w dunajškich a w balkanškich krajach Szerb a Bolhar ƚłowjanske kralestwa měješchtaj, ƚrěbašche ƚemja cžlowjecžu krej, padachu města a wšy do popjeła k semi, njewošta bydlanam nicžo hacž k pšakanju woczi.

Sultanojo njeběchu nicžo, hacž rubježni wójnarjo, jedyn kaž druhi. Jedyn najhóršchi ƚakhadžer ƚ nich, kiž

wulke bohatstwa narubi, rěkasche Dšman, a po nim šebi Turkojo pocžachu tež Dšmanzy rěfacž. Dale šmy widželi, kajkich šebi tón jedyn sultan šatraschnych wojakow stwori: janiczarow, k našcej bolosći mlody, i wjetscha šłowjanski lud.

S hórkotu šmy widželi, kaš bu potom Zarihród — krmawy a rošbity — ošmanski, a wulka tam zyrkej ša Turkow modlernja, a na městno šchiža šo pošměšaz staji. A strach je naš móžnišcho pschejaš, hdyž pytnyli běchmy, kaš wot nětka Dšmanzy, konje k wječoru wróczejo, šo na naš pocžachu i mjeczom a hlebiju mēricž.

* * *

Posdžišcho widžachmy, kaš šo do Wuherškeje turkowske njewjedro cžehnje, kaš šo na kejžorskich šhmuri a cžorni; kaš kejžorske wójško do prócha šbite šo Wuherškeje pušhcža a do Němzow zofa.

Psched woczomaj mamy, kaš ša nim wójška a wójška njewěrzow cžahnu, šo šo psched nimi i prochom do njebjěš kuri a šo běky džen šacžmi, kaš šo pod cžežu koni a muži a wosow semja šhibuje, a ji pod nohu a kopytom nutriny rža.

Widžimy dale, kaš kejžor Leopold cžěka a jeho pschidwórski lud, a ša nim šhělpajo wschěch, kiž šhudžinki šu, a na wschitkich bokach cžěfate cžrjódki a džěczi a šót, kaž šplóšchene ptaki, kotrymž šo štyška, hdyž wichor njewjedro cžěri.

Štam tež šo psched woczi staja, kaš šo dyš a dyš wot rubježneho wójška cžrjóda dny daloko torhnje, šo na mērne bydlishecža waliwschi je šapala, mori a rubi šót

šebi k rěsu a cžlowjekow na pschedań runjecza wicžnemu skotu. Nam do woczow schwiha, kať šo wołoło Wina na jene dobo džešacž pschedměstow pali, a kať potom škažerjo Win wote wschěch bokow šespinacž pócžnu a jón do želešnych wobrucžow šamfnu.

Hrosno do woczow štupa, kať nadpadnizy nastaki na město cžinja, po runo škaženym wjelkam, a wysche jich hłowow kuliska do města šycza, a hrosno w wuschomaj drje, hdyž bjese wscheho šastacž kusta a praska.

Widžimy w duchu Němžow wojerškeho hetmana na horje stejo, kať do němškich krajow po pomoz kiwa, kať šo nětotrežkuli pomozne cžrjody šhramoščo dlija, kať jeno se Saksow wot Sprewe a Łobja šhwatajo cžahnu, a kať šo w pólskich lěšach a runinach na pomoz rychli. Widžimy w Winje, kať škutkuje Starhemberg, šasacžel nad wschitkimi woborami; kať škutkuje hrabja Kapler, wustojnik na tym, twjerdžišny šitacž a šrucžicž; kať škutkuje Kolonicž, wojak a biskop, radžicžel we wschěm a špomozer wschudže. Widžimy psched Winom Turkow šwěrinške nawale škašacž, a Allah trubizy do kulow a kulow njewjedra hanjecž, wjedžo, šo šo Win psched nimi šhabla a cžumpa.

Widžimy dołho žedžene šchešcžijanow brónje, kať šo na horach šwěcža, kať š horow dele Turkam do tyka cžahnu, kať je na wyšokich šonjoch šjo wjerchojo wjedu: Lothringški Karl, Šakšonski Jan Šurij a Pólški kral Jan. Šorno nim cžahnu wschelazny wjerchojo š němškeje šemje: š Bajerškeje, Wirtembergškeje, Badensškeje a druhich.

Widžimy škóncžnje tych škažerjow cžěšacž, rujo a wujo, šmorcžo a šorcžo. A šklyšchimy se wschěmi šwonami šwonicz a se wschitkich žyrkwjow „Če Božo khwalimy“ špěwacž.

* *

Schtó to njesbože wuprajicž wě, kotrež by Němzani a s nimi tež nam na hłowu pschischło, bychuli Turzy nad Winom dobywzy byli? Nicžo było njeby, hacž kadžate spadanki wjele městow a wšow! Turkam bychu ja konjenzy byle nasche kemschaze domy!

Schtó ma doscž rěczniwy ert, so by wumotkicž móhł, kak bólnje by naš tlóczil a mjal osmanski pschah? Nasch lud njeby nicžo byl, hacž skhudnjeny, šměšcheny a bity lud. Turkam bychu sazpjene pšy byli wschitzy, kiž tudy do Khrysta wěrja! Kak wjele stow wbohich hólczkow a holeczkow by Turka na wiski hnał a je do dracženzy pschedał, w městach daločo wonka pschi czornym a czerwjonym morju! Haj Bohu wjeršchnemu spěwajmy khwalbu a džak, so Turzy dobyli njejsu.

XXVII. Pohlad na nětčišich Turkow.

Němska semja, s pomozu šlowjanskeje brónje, tych žadławzow wotby, so šo nihdy wrócžili njejsu. Dale a dale dyrbjachu naspjet — sbicži a rošbicži — s hanibu prjecž. Ale hišcže dženska tón rubježny lud s Europy dowuhnaty njeje. Na wopuškach kraja k czornemu a ägejskemu morju hišcže šedži, šedži kaž do kuta stuleny rječasniki hladajo, kak by nam šubiska do nohow rubnył. Ale to wulke sultanstwo je hižo dawno pocžalo na kručich a wotkamki padacž. Turka bě s toporom mjecža jedyn kruč na druhu škował, a twjerdže hromadu šlěpił a škljił. Šeho lěp a klij pak běchu šylsy a krej. A to šo pušcža a drjebi.

Tak je šo hižo dawno Nowa Grichiska s tych želešnych kwałow wudrěła, a dawno je kralestwo ja šebje

šamo. Tak tež Rumunška nětko, Turkam šo wubiwšchi, jako šamoštatne kralestwo steji. Tak šu dunajšy Šerbja — psches čěžne a šurowe wójny — šo wubili, šo maja šami šwojeho krala. Tak tež šu Bótharjo š pomozu Rušow — š mjeczom prawujo — dobyli to, šo maju nětko šwój kraj a nad nim ššchčženeho wjerča.

Šeno Zarihród, to šnježerške město něhduschich kejžorow grichiškeho naroda, a jeho wokolny kraj hišchče Turka šebi pod nohu džerži. A wón jón šašakly džerži a kruhy! Šak dołho šnano budže to tracž? Dele pošměšazy a pošměšacžki dyrbja; a na jich stejšchčžach dyrbja šo ššchžje š njebjekam šbėhacž. Won dyrbi ludžiško Turkow, š ranju do Afije won, do šwojich stepow a puščzinow, š kotrychž je rubjo a kónzujšo na ludy pschšchlo. Woni šo tola nihdy njedadža ššchčžicž, a šwjata ššchčženiza wostanje jim hanibny skutk. Ššchčženi jim nejššo nicžo hacž pšy abo šwinje. Ššchako ani ššchščžijanskim kralam a kejžoram hinaš rekali nejššo, doniž jim š čěžkimi žypami rjap šmłócženy njebė. A hdyž Europu wopuschčža š prohom a š mochom, hdyž š njeje wuczahnu klachi a smachi, — nječ šo njewrócža nihdy! — Ššylny šošok, tón rušowski, by hižo dawno teho šmjerdžateho kraholza roššchakš. Ale hdyž jemu hdy ša tyłom hrabnje, pschilecža wulke rapaki se wschēje Europy a pomhaja kraholzej, šlepeje šawiščže dla. Šdy nabudu jašnišchich woczow?

XXVIII. Dobre wopomnjeće.

Šin ma lėšša wulšotny jubilej šwjecžicž; pschetož je to 12. septembu 1883 dvě ščžē lėt, šo bu wumóženy, jako bėchu jón Turzy woblehnyli, kaž šmy to powjedali.

Žadny njesapomni pať, so wschitka Winjanow kutošč, so wschitka pomoz wot wonka jich njebudžišche šama šaženju wutorhka. Bohu njech spěwaja khowalbu a džak! Schtó je tón knješ, kiž je šo šmiliť nad nimi a šobu nad nami? Schtó je tón móznať, kiž je Turkow šchumjatemu morju brjohi a hacženja stajil? Schtó je tón kral, kiž je jemu tu pschikasnju dať: „Hacž dotal, ty trachniwe morjo! Ale niž dale! Tu dyrbja horde žołmy k šastacžu pschińcž!“

Win pať nješwjecž šam lutki tón šwjedžen. Hdžežkuli wołtarje steja, hdžežkuli šwony nutrnje klineža, wješel šo kóžda Khrystušeje šwjecžena dušcha, a spěwaj do njebješ wutrobny džak, so je Win s Božeje pomozu wubyl a dobyť. A my Šerbja spěwajmy šobu!

Wulke šłowa budžemy šlyšhecž, kažte skutki je tehdy Němzow lud wuwjedť. Njerani jim nihtó tu cžescž, je šmužitej wutrobu dobytu. Ale hdyž mjena Starhemberg, Lothringški Karl, Jan Jurij je Saksow a druge šławja, njech šabyte nješbu mjena: Polak Sobieski, Čzech Kapleť, Krowat Kolonicž a druge! Njech šo w pomjatkú khowa, so šu tež Šłowjenjo Winjanam k pomozu stali.

Budžišche Win jako twjerdy hród wobstať, njebudžišche wón krawe spalnišcžo byl bješ šłowjanskich mozow?

Ale džak je někomužkuli mjeršazy doľh. Njeje to cžasto, so naš tón rudži a křjudži, kiž je wot našcheje dobroty narostť? Ale šchtóž šapowje džaka, njeje tón wohidny hanibny duch? Njeje pať tu a tam cžłowjeť, kiž šo rady na to dopomnicž njeda, kaž je hižo přjedy šastarsku šłowjanska šylnošč Němzam mjesy šakitať, kaž je wona šlych Tatarow na wrócženje šbiťa? Ale njemóhť

šo něhdžežkuli hordula nadeńcź, kiž wščitko šebi šamemu
pšchizpijo, nób křeni, hdyž jemu praja, šo tež Sšlowjan
wo Win bješ sašlužby njeje? Njewě traž šwět, kaš
šchpatny džak je Janej Sobieskemu dóšchoł? Njech šo
wufnawa wěrnoscź a plahuje prawda a wupraja džak!

Žadyn lud druhemu nješmjerdź! Němžy a Sšlo-
wjenjo dyrbja šo bratrowszy snjescź a kóždemu dyrbi šo
jenajke prawo popšhecź. Njady šo witajtaj, lubo šo
mětaj Sšlowjan a Němž!

Alle tež witajtaj šo w šchescźanskej lubosczi ewan-
gelski a katholicki!

XXIX. Budź khwaleny Jezus Khrystus!

Antikhryst, šchijaty pšhecziwnik Khrysta, ma wšche-
laše pucze sjawne a tajne. Lědy šy jeho w přědku š wu-
dwjernow storcził, a wón šo czi hižo š pošleńzu sašo do
domu wije a huša. Wot ranja šem, š turkowskich kónzow
njeje pšched nim žana wjazy wulzyschna hrosa. Alle nje-
měri šo, njewaczi šo wón wot wjecžora na naš, šo by
tu sašo šdobywał, šchtož je na drugej stronje š pasorow
pšchěhrał? Škoro lěta dokrocža stotk, šo wón w kraju
Franzowsow žadlawe kralestwo pomě. Na šměchi stajecź
Khrystuša mjeno, šapřewacź wjeršneho Boha, wobwěšhecź
duchownych, kiž běchu šwěrní, šahanjecź njedžele a druge
kemschaze dny: š temu šchcžumasche wón, a to ludžisko
we wulkich městach mějesche šo ša šhwalobne škutki. Še-
nicžko wješny lud šo taš pšche wščitko roščerczicź njeda.
Tamnišchi bješbóžni knježa, kiž běchu šo do wjercha šprali,
kralej wotčawšchi hłowu, wudachu wufas: „Žadyn Bóh

njeje! Tcho dla nješmě šo k žanemu modlicž!" Bariženjo wubrachu někajku kurwu, stajichu ju w zyrkwi šwjateje Marije na wołtač, a to nimale czělnahu, mějachu ju ša bohowku rošyma, a klecžo šo modlachu k njej. Tak helšy škasny šo człowjek, hdyž Boha a Chrystuša pušcži, wón škasny šo tak, šo je hóršchi škazeneho pša. A njeje šatan šo rjehotač, hacž šu šo heline wudwjerna tšchaške?

S pomožu Božej šu tam šašo rošyma nabyli, — ale wšchěch hišcže Beelzebub pušcžič njeje. Abo ma šchtó tak štwjerdnjenej wušchi, šo njedyrbjač štroženy škyshecž, kač šo tam nětko šaš galgawi, trubi a šhlemi? „Žadyn Bóh njeje! Šbóžnika njeje nam žaneho trjeba!“ Njetrubja tajkele žadławe šłowiška wjecžor a wjecžor w bohahanjerškich škhadžowanjach? Njetrubja to bjese wšcheje haniby, bjese wšcheje hrošy? A koho chzyli šo bojecž, hdyž šu š bohabojošcže won? Šdže je ta wysch-
nošcž, kiž by te bješbóžne šhlamiška šamkała, a to je že-
lesnej wušdu?

Šaj, njejšu něotre wyschnošcže wušasny dače, šo dyrbi šnamjo šwjateho škšiza še šchulow won, a š wrotow k pohrjebam dele? A njeducha tajki Šesušej pschecžiwny duch tež hižo we wšchitkich wulkich městach w Němzach? Šobožni Němzy šo jecho š Božej pomožu woboru, a my Ššerbjo jemu napschecžo džeržmy to heško: „Šhwaleny budž Šesuš Chrystuš! Šaj do wěčnošcže budž šhwaleny!“

Hišcže š druheje strony šo antichryšt tež na naš tocži a mēri. Lud je po wšchej Šeuropje lud, přjedy ša lēt šchescžijanow štepcž, dženska pač lud, kiž ma nad kra-
lami a ludami pschewulku móž, došelž ma najwjetsche ko-
pizy škota, lud, kiž by najradšcho našcheho šbóžnika pod

šmjecze stolki. To su židži. Hižo we wjele krajach su dozpili, so so pschibahi psched knjeistwom stanu, kotrež Ahrystuša šwjate mjeno do kuta staja. Se šwjatej šchćenizu na Ahrysta šmy hižo wjele lět na srudnym kónzu — tež k wješelu židam! A hibnje-li so žana šchesczijanska duscha, abo piknje-li dže žane šlowcžo wo šchesczijanow prawa: so wjetschina zushch nowin schcžowkajo sběhnje, a šmjerdžate wudma temu šhroblichej do hłowy lětaju. A kajki to dživ? Židži w hromadu dđerža kaž kšescže, a su tež nimale i žyła nad nowinami i knjesom.

Kač dołho hišcže sechze nam antikhryst wostajicž hody a jutry a šwjatki, te rócžne cžašy w Ahrystušowym raju? My Šerbja, wachujmy a modlmy so! Stejmy a spēwajmy i hłošom:

„Šchit žyrkwoje Jesuš Ahrystuš je!
Šhto chze so hela škobicž?
Wón šedži k Božej prawizy,
Ma móž, ju dele pobicž.
Wón šhwata i pomožu;
Šdyž kaže, steji tu.
Wón šđerži šwoju cžescž,
Chze šchesczijanstwo wjesčž.
Dha njech so hela škobi!“

A wostańmy wěšči a štrońmy so krucži: „Šhwaleny budž Jesuš Ahrystuš! Do wěčnosčže budž šhwaleny!“

XXX. Pomhaj Bóh!

Nječajmy tajicž, šhtož je wo prawdže wěrnno, byrnje nam bolosne było. Turka so nihdy w dunajškich Šłowjanach a w Šrichiskej šašydlicž njemóhł, nihdy Žarihród

dobycź a narańšce fejźorstwo rošteptacź njemóhł, budźi-
šche-li wjecźorna zyrkej, kotraž šo tehdy hišcže rošpróła
njebě, šwojej kšchescźijanskej šotšje, tej narańšcej zyrkwi,
šylnišcho k pomozy była.

Šchtó prajicź wě, hacź budźišce potom Win turkow-
škeho wojaka wohladał, budźišche-li zyrkwinske knještvo
w Winje ewangelškim Wuherjam w pokoju kemšchowacź
dało? Te roštory wšchě a pšchefory wo wěru, kiž džěla
kšchescźijanske ludy wot kšchescźijanskich ludow, a štorłaju
jedyn na druhi: njejsu to dušchate šmjerdy? Budźichu
jeno wšchě kraje Němzow šo sebrałe, wšchě w hromadže
jako jedyn jenicźki muž, jako Turka Win woblehnycź počza,
wón njebudźišce šo ani dostupicź móhł!

A pošdźišcho, jako wšchě zyrkwje w Winje dyrkajo
ržachu, a š Wina won do krajow škoržby wo czěšnotach
wujachu: hdže běšche š druhich kšchescźijanskich krajow tón
million pomoznych rukow? Hdže dha Šwedojo běchu,
a š Šendželškeje a š Šollandow wójska? Njeje nam snate,
kaš liwke, haj njesbože-popschate myšle mějachu něhdžežkuli
tež w Němzach? Njewěmy wšchitzy, šo bramborski wjerch
njeje ani wojecźka k pomozy dał? Kejźorowy wojerški wjednik,
wójtoda Karl, je lakał a czałał, nucził a prošyl a póštow
po krajach šlał š tej nutrnej próštwu: „Bože dla, pójcže
nam pomhacź! Moje rjady šu šnadne; ja ludži došcź
nimam na te hobrške hromady Turkow!“ A njewěmy
dha, kaš pomahu šu te pomozne czrjódki na pomoz šchle?
Šrašchamy šo: „Pšche-cžo taš njerodna, komdžata pomoz?“
Tu wotmołwa reka: To š njemaškeho džěla dla wěry,
a dokełž fejźor Leopold pjecza pšchemyšlowašche, kaš by
ewangelšku wěru w šwojim fejźorstwje šdušyl.

Sakski Jan Jurij III. běšče jenicžki wjetšchi wjerch protestantiskeho kraja, kiž je — sabynšchi stareje kšiwdy, sabynšchi wo wěru swady, jeno kšesćijanow powšchěchnu nusu we woczomaj džeržo — šwoje wójsko na pomoc pšiwjedł, a to bjese wscheje komudy, Němzow a Šerbow, a to s najwjetšcha ewangelski lud. A kač je tón Turkow na časće rubač a hłowu jim rošbiwač, powjeda šo hač do džensnišeho dnja.

Naranskej zyrkwi njecžimny poroča, jačo by tehdy wječornej nochyła pomhač. Sužne šlowjanske splahi a Grichojo mějachu ruki w želesnych putach, haj dyrbjachu Turkam kónzowacž pomhač. Tež Rušy nimamy poroča čžinicž. Tón nětcžišchi hobr bě tehdy hišče njepołny młodženz, kiž hačle we kšojninje se spanja stawasche.

Alle tež druge zyrkwje bješ wopluska njejšu. Njebě franzowski kral sultanej wójnarškich mudrichow požčič? Njebě wón hotowe wójsko na mjesh Němskeje stajič, šo by němste kejžorstwo hrabnyč, tač rucže hač Turka Win wosmje? Semu bě jeno wo šwětny dobytk čžinicž, niž wo kšesćijanšku wěru. Wjese druhich pač je wusnacže wěry na sadkach džeržačo. A čžert je nad tym wješele měč. Wón je tón duch, kiž je šyč a šač te jědojte šymjenja swady, wo wěru swady, do kšesćijanškich dušchow. Dženša wón hišče šaje a šyje. A my chžyli šo jemu woschčerjecž dacž, šo šu nasche wutrobny jeho džěłoščža? Šdžež je kšesćijan w nusu, šo nochžemy praschecž, hač je našch bratr teho abo drugeho wusnacža!

Njješmy džě wšchitzny na Khrystuša s jenej kšchčženizu kšchčženi? Njješmy tu wšchitzny jeneje nadžije džěcži?

Njejsmy tu wschitzy putnizy, kotsiž do jenyh njebješ
chzemy? Njech so pola naš mješ so bu kofcha prawda a
jednota, sprawnosć a pěknošč! Njech ruka ja ruku kho-
džitej towaršchny pokoj a so so odna lubosć! Potom stanje
so to, wo czož we druhej próstwie so wjaty wótzenasch
prosy. Tak pschińdže Bože kralestwo k nam, a na so wěcže
sacžewa so so w krajach a domach a duschach.

A tomu pomhaj nam Bóh, wjeršchny Bóh so sam!
Hamjeń.

Matjeznych spisow cziŝlo 74.